

KONINKRIJK BELGIË

Federale Overheidsdienst

**Buitenlandse Zaken,
Buitenlandse Handel en
Ontwikkelingssamenwerking**

Verslag van de Bijzonder Evaluator van de Internationale Samenwerking

2012

**Dienst Bijzondere
Evaluatie van de Internationale
Samenwerking**

**DE BELGISCHE
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING .be**

Verslag van de Bijzondere Evaluator van de Internationale Samenwerking over de in 2011 voltooide evaluaties

Maart 2012

© FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
Maart 2012

Grafische vormgeving : Sandra Fernandez-Bernardo, Dienst Communicatie FOD
Drukwerk : Drukkerij FOD

Wettelijk depot : 0218/2012/11

Dit document is tevens beschikbaar in pdf-formaat op de websites
www.diplomatie.be of www.dgos.be of bij de Dienst Bijzondere Evaluatie.

Dankwoord

Mijn dank gaat uit naar mijn medewerkers van de Dienst Bijzondere Evaluatie die de elementen hebben aangeleverd waarmee ik dit rapport heb kunnen opstellen.

A. Inhoud

Dankwoord	3
A. Inhoud	5
B. Afkortingen	7
Samenvatting	9
Geleerde lessen uit de evaluaties.	10
1. Rapportage van de DGD over haar resultaten	10
2. Luik Sensibilisering van het Belgisch Overlevingsfonds (het huidig Belgisch Fonds voor Voedselzekerheid)	11
3. Commissie Vrouwen en Ontwikkeling	11
4. Micro-interventieprogramma (MIP)	11
5. BTC 2011	11
6. Begrotingssteun.....	12
7. Schuldverlichting	12
Een conclusie.	13
1. Evaluatie van de resultatenrapportage van de DGD	15
1.1. Rekenschap afleggen	15
1.2. Sensibilisering.....	16
1.3. Lessen trekken	17
1.4. Voornaamste aanbevelingen	17
2. Evaluatie van de sensibiliseringsacties van het Belgisch Overlevingsfonds (2001-2010)	19
2.1. Vaststellingen.....	20
2.2. Aanbevelingen	21
3. Evaluatie van de Commissie Vrouwen en Ontwikkeling	23
3.1. De resultaten van de CVO	24
3.2. Verklarende factoren.....	25
3.3. Institutionele en organisatorische analyse	26
3.4. Voornaamste aanbevelingen	27
3.5. Reacties van de DGD en de CVO.....	27
4. Micro-interventie Programma (MIP)	29
4.1. Vaststellingen en analyse.....	29
4.2. Opties	31
4.2.1. Optie 1: Afschaffing van het programma, met de volgende aanbevelingen: .	31
4.2.2. Optie 2: Creatie van een nieuw instrument met middelen die afgestemd zijn op de doelstellingen ervan	31
5. Evaluatie van de kwaliteit van de prestaties van de BTC 2011	33
5.1. Belangrijkste resultateninformatie	33
5.1.1. Conclusies voor doeltreffendheid	34
5.1.2. Verklarende factoren.....	35

5.1.3. Institutionele analyse.....	36
5.2. Voornaamste aanbevelingen	36
5.2.1. Voorbereidingsfase verbeteren	36
5.2.2. Beter resultaatgericht beheer.....	36
5.2.3. Reactiecapaciteit verbeteren	36
5.2.4. Institutionele relaties verbeteren	37
6. Gezamenlijke evaluatie van begrotingssteun aan Mali, Tunesië en Zambia.....	39
6.1. Resultaten.....	39
6.1.1. Onmiddellijke resultaten	39
6.1.2. Resultaten op lange termijn en impact.....	40
6.2. Lessen uit de drie evaluaties van de begrotingssteun:	40
6.3. Voornaamste aanbevelingen	41
6.3.1. Voor de donorlanden.....	41
6.3.2. Voor de partnerlanden en de donoren	41
6.3.3. Voor de partnerlanden.....	41
6.4. Perspectieven	42
7. Schuldverlichting: drie evaluaties	43
7.1. Overzicht.....	43
7.2. Casestudy's.....	44
7.2.1. Nigeria.....	44
7.2.2. DRC	45
7.2.3. Kameroen.....	46
8. Conclusie: Hoe moet de impact van de interventies op het gebied van ontwikkelingssamenwerking nu worden beoordeeld?.....	49
8.1. Basisprincipes	49
8.2. Impactevaluatie van vier projecten van de gouvernementele samenwerking... 50	
8.2.1. Verantwoording	50
8.2.2. Struikelblokken	51
8.2.3. Voorwerp en scope van de evaluatie.....	51
8.2.4. Doelstellingen	52
Bijlage 1 Tabellen.....	55
Bijlage 2. Antwoorden op evaluaties.....	63
2.1. Belgisch Overlevingsfonds : Antwoorden van de beherende diensten van de DG-D (D5 en D2.2) en van de uitvoerende organisatie (Coalitie tegen de Honger).64 Over het gebruik van het evaluatierapport.....	73
2.2. MICRO-INTERVENTIE PROGRAMMA :.....	75
2.2.1. Antwoord van BTC op de evaluatie.....	75
2.2.2. Evaluatie van het Micro-interventieprogramma : Management response van DGD	79
2.3. Commissie Vrouwen en Ontwikkeling (CVO).....	83
2.3.1. Management response van de minister en de DGD.....	83
2.3.2. Antwoord van de Commissie Vrouwen en Ontwikkeling (CVO) op de aanbevelingen van de evaluatie van de CVO	89

B. Afkortingen

AUO	Algemene uitvoeringsovereenkomst
BBP	Bruto Binnenlands Product
BFVZ	Belgisch Fonds voor Voedselzekerheid
BOF	Belgisch Overlevingsfonds
BTC	Belgische Technische Coöperatie/ Belgisch Ontwikkelingsagentschap
BvOF	Beheer van Overheidsfinanciën
CTH	Coalitie tegen de Honger
CVO	Commissie Vrouwen en Ontwikkeling
DAC/OESO	Comité voor Ontwikkelingshulp van de OESO
DBE	Dienst Bijzondere Evaluatie (Dienst S4 van de FOD Buitenlandse Zaken)
DRC	Democratische Republiek Congo
FR	Frans
GEO	Gender en Ontwikkeling
HIPC	Highly Indebted Poor Countries
IEW	Inter-environnement Wallonie
IFI	International Financial Institutions
IMF	Internationaal Monetair Fonds
ISP	Indicatief Samenwerkingsprogramma
LDC	Least Developed Countries
LMIC	Lower Middle Income Countries
MDRI	Multilateral Debt Relief Initiative
MI	Micro-Interventie
MIP	Micro-interventie Programma
NGO	Niet-gouvernementele Organisatie
NGOO	Niet-gouvernementele Ontwikkelingsorganisatie
NL	Nederlands
O&E	Opvolging en Evaluatie
ODA	Official Development Assistance
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OIVO	Onderzoeks- en Informatiecentrum van de Verbruikersorganisaties
OS	Ontwikkelingssamenwerking
RGB	Resultaatgericht Beheer
UMIC	Upper middle income countries
UO	Uitvoeringsovereenkomst
USD	Amerikaanse Dollar
VPF	Virtual poverty fund
WB	Wereldbank

Samenvatting

"Al decennialang investeren ontwikkelingsagentschappen miljarden dollars in programma's ter verbetering van de levensomstandigheden en ter bestrijding van de armoede; daar bovenop komen nog de honderden miljarden dollars die de ontwikkelingslanden zelf investeren. De waarheid echter, hoe hard die ook mag klinken, is dat we maar relatief weinig informatie hebben over de netto impact van de meeste van deze programma's. Bij gebrek aan onomstotelijke bewijzen van de doeltreffendheid van de verschillende programma's blijft de politieke invloed de overhand houden en blijven discussies over beslissingen met betrekking tot de omvang en de aard van de uitgaven moeilijk. Het spreekt voor zich dat de resultaten van deze programma's heel wat te wensen overlaten. Maar als men op systematische wijze duidelijke bewijzen van wat werkt en wat niet zou gaan verzamelen en openbaar maken, zou deze informatie kunnen bijdragen tot een verbetering van het beleid en zouden de internationale ontwikkelingshulp en de uitgaven van de betrokken landen doeltreffender kunnen worden gemaakt¹."

In dit rapport zullen we beschrijven wat onze evaluaties ons leren over de resultaten van de ontwikkelingssamenwerking. Daarbij worden we geleid door enkele vragen: vinden we in de evaluaties de gewenste informatie over de resultaten van de Belgische ontwikkelingssamenwerking? Werden de verwachte resultaten van bij het begin duidelijk geformuleerd? Werden ze bereikt; binnen de vooropgestelde termijnen; met aanwending van de voorziene middelen? Zijn deze resultaten duurzaam? Het lijkt duidelijk dat het de taak is van een evaluatiedienst om goed onderbouwde antwoorden te geven op deze vragen. We moeten echter toegeven dat het niet eenvoudig is om van jaar tot jaar ondubbelzinnig de successen en problemen van de ontwikkelingssamenwerking in kaart te brengen.

Dit rapport bespreekt

- De evaluatie van de manier waarop de DGD haar resultaten rapporteert
- De evaluatie van de Commissie Vrouwen en Ontwikkeling
- De evaluatie van het luik sensibilisering van het Belgisch Overlevingsfonds (huidig Belgisch Fonds voor Voedselzekerheid)

Een gemeenschappelijk kenmerk van deze drie evaluaties is dat ze ingaan op "Noord"-aspecten van de ontwikkelingssamenwerking, en in het bijzonder op de communicatie van de resultaten;

- Drie evaluaties die betrekking hebben op begrotingssteun: Mali, Tunesië en Zambia
- Drie evaluaties die betrekking hebben op schuldverlichting: Kameroen, Nigeria en Kongo
- De evaluatie van de prestaties van de BTC, uitgevoerd in 2011;

Tot slot gaat het rapport in op de evaluatie van de impact.

---

¹ William D. Savedoff et Ruth Levine. Center for Global development. Washington DC, mei 2006

In bijlage staan enkele tabellen die een idee geven van de grote trends in onze partnerlanden en de plaats die de Belgische ontwikkelingssamenwerking daarin inneemt.

Geleerde lessen uit de evaluaties.

De Dienst Bijzondere Evaluatie (DBE) evalueert de effecten van het beleid en de strategieën op het gebied van ontwikkelingssamenwerking. Daarbij worden in hoofdzaak de 5 evaluatiecriteria² van het Comité voor Ontwikkelingshulp van de OESO gehanteerd. Voor dit rapport nemen we er daarvan in essentie drie in aanmerking. Het criterium 'doeltreffendheid', waarmee wordt nagegaan hoe de interventies, de strategieën en het beleid inzake ontwikkelingssamenwerking de verwachte resultaten bereiken; het criterium 'duurzaamheid', dat ons informatie geeft over de effecten van de interventies op middellange en lange termijn; en tot slot het criterium 'impact' waarmee we de veranderingen die toe te schrijven zijn aan de interventies kunnen meten.

De meeste evaluaties geven ons correcte informatie over de onmiddellijke resultaten (outputs) en effecten (outcomes) van de interventie op korte termijn. Veel minder vaak vinden we er informatie over de duurzaamheid en de impact ervan.

1. Rapportage van de DGD over haar resultaten

De evaluatie van 2011 van de manier waarop de Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking (DGD) haar resultaten rapporteert, stelt lacunes vast op het vlak van communicatie van deze resultaten en inzake verantwoording:

"De informatie die in de jaarverslagen van de DGD wordt meegedeeld, is selectief en heeft betrekking op slechts een deel van de activiteiten van de Belgische ontwikkelingssamenwerking. De resultaten van Belgische sociale organisaties en multilaterale partnerorganisaties zijn fragmentarisch en de resultaten op het gebied van humanitaire hulp worden niet gecommuniceerd. De voorbeelden die worden beschreven, zijn hoofdzakelijk positief, terwijl er nauwelijks wordt gesproken over problemen en uitdagingen. Aangezien de bronvermelding bij de informatie vaak ontbreekt, is het onmogelijk om te controleren of deze informatie gefundeerd is. Het Belgische Fonds voor Voedselzekerheid legt op zijn beurt een jaarrapport voor aan het parlement. Dit rapport dient in de eerste plaats om de aanwending van de financiële middelen van het Fonds te rechtvaardigen en bevat weinig informatie over de behaalde resultaten."

De evaluatie heeft weinig invloed op de inhoud van de rapporten. Aangezien de evaluatie een gecentraliseerde taak is van de Dienst Bijzondere Evaluatie, hebben de directies van de DGD niet (langer) de verantwoordelijkheid of de bevoegdheid om evaluaties te organiseren, zelfs op het niveau van de interventies. Enkel het Fonds voor Voedselzekerheid en de dienst die instaat voor de humanitaire hulp hebben deze bevoegdheid nog wel. *"De uitvoerende partners realiseren zelf evaluaties, maar de communicatie daarvan naar de DGD toe, is fragmentarisch. Bovendien heeft de DGD slechts een beperkte bevoegdheid om de resultaten van deze evaluaties te verwerken."*

---

² Relevantie, doeltreffendheid, efficiëntie, duurzaamheid, impact.

2. Luik Sensibilisering van het Belgisch Overlevingsfonds (het huidige Belgisch Fonds voor Voedselzekerheid)

De effecten van de sensibiliseringscampagne zijn nauwelijks merkbaar. De sensibilisering van de parlementsleden blijft beperkt tot de leden van de werkgroep en de twee commissies voor buitenlandse betrekkingen. De evaluatie stelt vast dat het grote publiek zich stilaan bewust wordt van het belang van een landbouw die de kleine producenten respecteert, van een betere voedselzekerheid en van het behoud van de landbouwsector als prioriteit van de Belgische ontwikkelingssamenwerking. Ze kan echter geen causaal verband leggen tussen deze bewustwording en de campagne die werd gevoerd door de Coalitie tegen de Honger.

Het zijn namelijk de verantwoordelijken van NGO's, de personen die belast zijn met het landbouwprogramma van de BTC, de ambtenaren van de administratie (in hoofdzaak degenen die instaan voor het beheer van het Fonds) en de betrokken vertegenwoordigers van het middenveld die het meest de vruchten hebben geplukt van de sensibiliseringscampagne. De campagne heeft hen met name middelen aangereikt om hun pleidooi voor een traditionele landbouw die tegemoetkomt aan de behoeften van de bevolking van het Zuiden, steviger te onderbouwen.

3. Commissie Vrouwen en Ontwikkeling

Uit de evaluatie van de CVO (2011) blijkt dat de Commissie tijdens de periode 2005-2009 een brede waaier aan activiteiten en outputs op het vlak van gender en ontwikkeling heeft ontplooid. Hieruit blijkt duidelijk de expertise van de CVO. De personen die in het kader van de evaluatie werden bevraagd, hebben echter uiteenlopende meningen over de effecten op korte termijn van het werk van de CVO, met name over het nut van de adviezen en aanbevelingen aan de politieke verantwoordelijken: *"sommigen vinden dat de adviezen nuttig waren, anderen hebben geen mening of kennen de adviezen niet, en nog anderen zien het nut van de aanbevelingen en adviezen niet in, voornamelijk omdat ze te lang zijn en niet doeltreffend genoeg om te kunnen worden gebruikt."* De CVO krijgt weinig feedback over haar adviezen en aanbevelingen en weet dus niet of ze in aanmerking worden genomen of niet.

4. Micro-interventieprogramma (MIP)

De evaluatie van het MIP (2011) stelt vast dat *"Als we naar de afzonderlijke micro-interventies kijken, blijkt dat de overgrote meerderheid ervan de directe resultaten (output) die voorzien waren, bereikt. Dit kan worden verklaard door het feit dat het doel van de micro-interventies vaak bestaat in de aankoop van materiaal en/of apparatuur, of in het uitvoeren van activiteiten."*

Aangezien de resultaten op middellange termijn (outcomes) van de micro-interventies nagenoeg nooit worden gedefinieerd, kunnen we geen objectieve uitspraken doen over de mate waarin deze worden bereikt."

5. BTC 2011

De evaluatie van de prestaties van de BTC voor 2011 bestond uit een analyse van 32 interventies die door de BTC werden uitgevoerd. Er werd gewerkt met een

methodologie waarmee de projecten konden worden gequoteerd van 'zeer goed' tot 'zeer onvoldoende'. De evaluatie toont aan dat de verwachte resultaten in bijna de helft van de gevallen niet worden bereikt. De evaluatoren merken op dat de doelstellingen niet duidelijk worden geformuleerd en dat er geen referentie is aan de hand waarvan kan worden gemeten of de doelstellingen werkelijk werden bereikt. Met de gebruikte indicatoren kunnen gewoonlijk enkel trends worden vastgesteld. Het is soms moeilijk om een causaal verband te leggen tussen een interventie en een vastgestelde trend. Het is best mogelijk dat andere contextuele elementen een belangrijkere rol hebben gespeeld dan de geëvalueerde interventie.

6. Begrotingssteun

De evaluaties van de begrotingssteun, een initiatief van de Europese Commissie waarbij de DBE zich heeft aangesloten, willen precies dit causale verband leggen waarnaar wij op zoek zijn, met name tussen de interventies inzake begrotingssteun en de vastgestelde resultaten. Ook al is België een bescheiden speler op het gebied van begrotingssteun (met slechts één interventie van het dertigtal geanalyseerde interventies, meer bepaald in Mali), is het belangrijk dat de mogelijkheden en de limieten van de evaluatie op dit vlak ook bij ons bekend zijn.

De evaluaties brengen duidelijk aan het licht dat het moeilijk is om de impact van de begrotingssteun op de armoede te beoordelen. Toch kunnen er enkele vaststellingen worden gedaan.

De begrotingssteun draagt bij tot een beter beheer van de overheidsfinanciën van de ontvangende landen. Het blijkt de meest voorspelbare vorm van hulp te zijn. Begrotingssteun is het meest doeltreffend wanneer hij samen met andere vormen van hulp wordt aangewend. Zo zal de begrotingssteun gewoonlijk doeltreffend zijn wanneer hij wordt gebruikt om een politieke wil van de partnerregering te ondersteunen. Hij zal daarentegen tot falen gedoemd zijn wanneer de donoren de steun gebruiken om een beleid te "kopen" dat niet strookt met de prioriteiten van de partner.

We moeten ons wel realiseren dat de Belgische bijdrage onmogelijk los kan worden gezien van de rest van een programma inzake begrotingssteun. We kunnen deze vorm van hulp enkel in zijn geheel beoordelen.

7. Schuldverlichting

De drie projecten rond schuldverlichting die werden geëvalueerd, tonen eerst en vooral de gelijkenis tussen dit type interventie en de begrotingssteun. De twee modaliteiten zijn bedoeld om de beschikbare begrotingsmiddelen van het partnerland te vergroten, de ene via een inbreng van geld in deviezen, de andere via een verlaging van de uitgaven in deviezen. De evaluaties tonen aan dat zelfs in de DRC, waar enkel de schuld bij de WB en het IMF nog betaald werd, de opheffing van deze schuld in het HIPC-kader het land weer enige financiële ademruimte heeft gegeven. Het causale verband tussen de schuldverlichting en de verhoging van bepaalde maatschappelijke uitgaven is te onduidelijk om er conclusies uit te trekken, aangezien heel wat andere factoren mogelijk een rol hebben gespeeld. In Kameroen en Nigeria is het eenvoudiger om de door de schuldverlichting gerealiseerde winst te becijferen, omdat deze landen hun schuldeisers hebben terugbetaald. Net zoals bij de begrotingssteun is het niet mogelijk om de eventuele impact van de Belgische

hulp bij de schuldverlichting afzonderlijk te beoordelen. Aangezien deze steun werd onderhandeld in de Club van Parijs, moet worden gekeken naar de impact van de schuldverlichting in zijn geheel.

Een conclusie.

Om de geloofwaardigheid en de kwaliteit van de evaluatie van de resultaten en de impact te verbeteren, zou de evaluatie integraal deel moeten gaan uitmaken van project- of programmacyclus. Idealiter zou ze dus moeten worden gepland op hetzelfde moment als het project of het programma zelf. Hoe meer het opzet en het beheer van de interventies gericht wordt op de verwachte resultaten, hoe eenvoudiger deze zullen kunnen worden gemeten en beoordeeld. Van zodra de interventie of het programma wordt gepland, moet erop worden toegezien dat er SMART³-indicatoren met hun respectieve waarden (begin- en doelwaarde) worden gecreëerd. Er kan zelfs worden gedacht aan een ex ante impactevaluatie. Er zou ook een systeem voor gegevensverzameling en voor opvolging en evaluatie moeten worden ontwikkeld om de voortgang naar de verwachte resultaten zo nauwkeurig mogelijk te kunnen meten.

---

³ Engelse afkorting voor Specific, measurable, achievable, realistic, time-bound.

1. Evaluatie van de resultatenrapportage van de DGD

Donoren van ontwikkelingshulp ondervinden druk om rekenschap af te leggen over de resultaten van hun inspanningen en geen genoegen meer te nemen met berichten over activiteiten of materiële verwezenlijkingen. Ook in België staan resultaatgericht beheer en resultatenrapportage op de agenda van de DGD en van de Minister van Ontwikkelingssamenwerking. De beleidsnota van 2009 bevatte al het voornemen om beter te rapporteren over de behaalde resultaten van ontwikkelingssamenwerking. Een eerste initiatief in die richting was de beslissing van de DGD om in het jaarrapport van 2009 tegenover vorige jaren meer te rapporteren over resultaten, en minder over activiteiten of het budget.

In de evaluatie over de resultatenrapportage van de DGD is onderzocht hoe de administratie over resultaten van ontwikkelingssamenwerking rapporteert. Met het vernieuwde jaarrapport van de DGD van 2009 als uitgangspunt is er gekeken naar wat er bestaat aan resultatenrapportage en of de procedures en structuren van de DGD een goede rapportage toelaten.

Het concept resultatenrapportage is hiervoor in drie deelaspecten onderverdeeld: rekenschap afleggen, het gebruik van resultateninformatie om lessen te trekken voor de toekomst, en bewustmaking van het grote publiek over de resultaten van de Belgische ontwikkelingssamenwerking. Resultateninformatie heeft een belangrijke lerende functie om beter te gaan werken en kan ook gebruikt worden om het grote publiek te informeren over de successen, de uitdagingen en de tegenslagen van ontwikkelingssamenwerking en aldus het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking te versterken.

1.1. Rekenschap afleggen

Tijdens de inventarisatie van rapportagemechanismen bij de DGD is vastgesteld dat er meerdere communicatiekanalen en instrumenten bestaan om extern te rapporteren. Wat hierbij opvalt, is dat het woord "resultaat" niet hetzelfde betekent in de verschillende publicaties. De termen die duiden op causale verbanden in de resultatenketting zoals onmiddellijke resultaten (output), korte en middellange termijnresultaten (outcome) en lange termijnresultaten (impact), worden niet overal in dezelfde betekenis gebruikt.

De evaluatie vertrekt van het jaarrapport van de DGD van 2009 en het voorafgaande redactieproces. Dat rapport is een combinatie van het traditionele jaarrapport en het verplichte rapport aan het Parlement over de Millennium Development Goals (MDG). Dat laatste is per wet verplicht sinds 2005 maar is in 2009 om overlapping te vermijden, samenlijsting gevoegd met het jaarrapport van de DGD. De vormgeving en de presentatie van het jaarrapport kregen in de evaluatie een goede

beoordeling. Er kan gesteld worden dat dit rapport vlot leesbaar is en op een toegankelijke manier spreekt over de Belgische ontwikkelingssamenwerking. Wat de inhoud van het rapport betreft, waren de evaluatoren echter minder positief. Het grootste probleem bevindt zich op het vlak van de volledigheid en de validiteit van de gegevens. Het beeld dat geschetst wordt, is een zo goed als uitsluitend positief beeld van een selectie van Belgische projecten. In het rapport wordt voornamelijk gesproken over projecten uit de directe bilaterale samenwerking en nagenoeg niet over de indirecte samenwerking, de multilaterale samenwerking of de humanitaire hulp. Bovendien bleek dat de informatie die hiervoor gebruikt werd, hoofdzakelijk uit *testimonials* kwam met attachés of projectstaf. De informatie die de lezer krijgt is bijgevolg onvolledig, positief gekleurd, en komt uit getuigenissen eerder dan uit *evidence*, zoals evaluaties. Dit is het gevolg van een redactieproces waarin jaarlijks ad hoc beslist wordt wat de focus zal zijn van het jaarrapport. Ieder jaar wordt een thema gekozen en een aantal succesvolle projecten geselecteerd vanuit de overtuiging dat het niet goed zou zijn voor het draagvlak indien er over mislukkingen gerapporteerd zou worden. Dit proces staat overigens los van de rapportageverplichtingen van de uitvoerende organisaties die door de DGD gefinancierd worden. Evaluaties worden evenmin gebruikt als een bron voor de artikels in het jaarrapport. De vage omlijning van het redactieproces valt deels te verklaren door het feit dat de DGD geen strategie heeft om het doelpubliek van het jaarverslag te vatten en evenmin weet welke informatie het lezerspubliek verwacht.

1.2. Sensibilisering

Zoals hierboven reeds gesteld, oogt het jaarrapport van de DGD aantrekkelijk en leest de inhoud vlot voor een niet-gespecialiseerd publiek. Het is echter niet duidelijk in hoeverre de DGD erin slaagt om het grote publiek te bereiken met deze publicatie en of het jaarrapport ook bijdraagt tot een breder draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking. Er bestaan namelijk geen gegevens over het aantal personen die het jaarrapport downloaden van de website van de FOD. Er is evenmin een lezersonderzoek gedaan. Hieruit had men informatie kunnen halen over wie het rapport leest en hoe het rapport onthaald wordt.

Eén van de doelstellingen van het jaarrapport van de DGD bestaat erin de complexiteit van de ontwikkelingssamenwerking toe te lichten. Door de selectie van bijna uitsluitend succesverhalen geeft het jaarverslag de complexiteit van de ontwikkelingssamenwerking niet weer. Het risico bestaat dat deze eenzijdige presentatie het vertrouwen van de lezer in de objectiviteit van de verstrekte informatie ondermijnt.

De andere publicaties van de DGD die gericht zijn op sensibilisering, zoals Dimensie 3, hebben geen specifieke focus op resultaten. Dimensie 3 is eerder opgevat als een magazine waarin bepaalde onderwerpen van nabij toegelicht worden.

Voor de sensibilisering bij het grote publiek is in 2006 wel een strategie uitgewerkt, die echter nooit goedgekeurd is. De evaluatoren hebben de redenen hiervoor niet kunnen achterhalen. In de praktijk zou men niettemin een herwerkte versie van die nota uitvoeren, zonder dat deze een officiële status heeft.

1.3. Lessen trekken

De evaluatoren hebben vastgesteld dat het bewustzijn bij de DGD over de noodzaak van resultaatgericht beheer aanwezig is. Het tijdelijke netwerk resultaatgericht beheer dat in 2008 opgericht was en ondertussen ontbonden is, heeft hiertoe bijgedragen. De vertaling naar de praktijk blijkt echter op problemen te stuiten, en van de concrete invoering van werkpraktijken en instrumenten is slechts in beperkte mate sprake. De noodzakelijke maatregelen om de theorie om te zetten in praktijk zijn nog niet doorgevoerd en de ondersteuningsstructuur die hiervoor is vereist, is nog niet aanwezig.

Dit heeft als gevolg dat elke directie haar eigen systeem van rapportage en haar eigen instructies heeft. Er bestaat geen systematiek om de voortgang van de interventies en de performantie van uitvoerende partners gestructureerd te beoordelen. De instructies die bestaan per directie zijn bovendien vaak vrij algemeen van aard en respecteren ook niet altijd de resultatenketting van de DGD. Dit leidt tot onduidelijkheid bij de uitvoerende organisaties en in bepaalde gevallen tot zeer omvangrijke rapportages.

De rapporten die de DGD ontvangt van de uitvoerende organisaties blijven vaak zitten op het niveau van de dossierbeheerder. Doordat er geen directie-overstijgende systematiek bestaat, is het overigens onmogelijk om alle informatie te aggregeren naar een hoger beleidsniveau, wat de mogelijkheid om een strategisch beleid te baseren op resultateninformatie fel inperkt.

1.4. Voornaamste aanbevelingen

De DGD moet een coherente aanpak uitwerken die resultatenrapportage en resultaatgericht beheer toelaat. Dat houdt in dat alle directies dezelfde resultatenketting en terminologie hanteren en consistente en duidelijke instructies geven aan de uitvoerende organisaties. Het logisch kader, het planningsinstrument voor projecten dat door de meeste organisaties gebruikt wordt, moet hiervoor consequent en goed toegepast worden.

Om te beantwoorden aan de verschillende informatiebehoeften van het Parlement en het grote publiek, wordt aanbevolen dat de DGD twee verschillende producten maakt. Het rapport voor het grote publiek zou de aandacht moeten vestigen op interventies die een brede publieke belangstelling genieten. Humanitaire projecten zijn voorbeelden van interventies waar veel interesse voor bestaat. In het rapport aan het Parlement echter moet de nadruk gelegd worden op rekenschap afleggen. Rapportage op landenniveau biedt de mogelijkheid specifiek op de bereikte resultaten in te gaan en tevens deze resultaten aan de MDG's te koppelen. Een dergelijke invalshoek is ook door andere donoren gekozen. Het laat bovendien een gesystematiseerde opvolging toe over de verschillende uitvoeringskanalen en de verschillende directies en diensten die ermee belast zijn.

Om de validiteit van de gegevens te verbeteren, dient een systematische opvolging van resultaten te gebeuren, die aangevuld moet worden met evaluaties. De resultaten van een waarderingssysteem van projectgebaseerde interventies kunnen een representatief overzicht geven van het aantal projecten waar de doelstellingen behaald of niet behaald worden. Ook evaluaties moeten gebruikt worden om de

resultaten van het waarderingssysteem verder aan te vullen. De verantwoordelijkheid voor beleidsevaluaties is vanaf 2010 exclusief bij de Dienst Bijzondere Evaluatie komen te liggen. Bij individuele project- en programma-evaluaties is het aangewezen dat zij onafhankelijk en geloofwaardig uitgevoerd worden en dat hierover bericht wordt aan het superviserende niveau, zowel voor resultaatgerichte verantwoording als voor resultaatgericht beheer.

Voor de sensibilisering door de DGD is het vooral belangrijk om een evenwichtige berichtgeving te maken, waarin niet alleen successen getoond worden, maar waarin ook een plaats gegeven wordt aan tegenslagen die de complexiteit van de ontwikkelingssamenwerking illustreren. Er wordt ook aanbevolen om een lezersonderzoek te doen zodat het voor de DGD duidelijk wordt wat de reikwijdte is van het jaarrapport en wat de verwachtingen zijn met betrekking tot het soort informatie dat in het rapport moet staan. Er wordt ook gewezen op het inzetten van interactieve media.

Op institutioneel vlak is het van groot belang dat de DGD haar beleidskeuze voor een resultaatfocus ondersteunt door adequate middelen in te zetten en expertise aan te trekken die ingebed is in de structuur van de DGD. Daarbij moet gedacht worden aan een eenheid van ervaren beleidsmedewerkers die belast is met de begeleiding van de invoering van een organisatiebreed systeem voor resultaatgericht beheer, de bewaking van de kwaliteit en de voortgang van de processen, en die zorgt dat bevindingen uit evaluaties de uitvoering en de ontwikkelingstrategie helpen bijsturen.

Ten gevolge van de resultaatfocus van de DGD bevelen de evaluatoren tenslotte ook aan om alle resultateninformatie extern beschikbaar te maken, tenzij er redenen zijn om bepaalde informatie vertrouwelijk te behandelen. Het openstellen van de ODA-databank voor het publiek is een stap in die richting.

2. Evaluatie van de sensibiliseringsacties van het Belgisch Overlevingsfonds (2001-2010)

Het Belgisch Overlevingsfonds (BOF) (tegenwoordig Belgisch Fonds voor Voedselzekerheid (BFVZ)) is een instrument voor ontwikkelingssamenwerking van het Belgische parlement, dat wordt beheerd door de DGD. De beheerders van het Fonds stellen een jaarrapport op voor het parlement. Het luik 'sensibilisering' van het BOF berust op twee regelgevende teksten: artikel 13 van de wet van 9 februari 1999 tot oprichting van het Belgisch Overlevingsfonds en punt 3.7 van de strategienota van het Belgische Overlevingsfonds (2000-2010) die werd opgesteld door de Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking (DGOS, tegenwoordig DGD). DGOS heeft de NGO's die samenwerken binnen de "Coalitie tegen de Honger" belast met de uitvoering van dit luik.

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de activiteiten die tussen 2002 en 2009 door het BOF werden gerealiseerd in het kader van het luik 'sensibilisering'. Het mogelijke publiek wordt gedefinieerd als het publiek in de ruimste zin dat rechtstreeks werd geconfronteerd met een bericht.

Types activiteiten	Aantal activiteiten	Mogelijk publiek	Opmerkingen
Krantenartikels	75	14.405.500	Waarvan één dossier als bijlage bij de krant. Het publiek komt overeen met het totaal aantal lezers per dag en per krant.
Bijlagen	6	3.975.700	FR en NL worden afzonderlijk gerekend. Eenzelfde bijlage die via verschillende kranten wordt verspreid, wordt slechts eenmaal gerekend. Het publiek komt overeen met het totaal aantal lezers per dag en per krant.
Radio-uitzendingen/-reportages	12	694.561	Het aantal luisteraars wordt gerekend per dag of per week, naargelang de zender.
Televisie-uitzendingen/-reportages	14	4.318.930	Het aantal kijkers wordt gerekend per uitzending.
Spots op radio en tv	7	4.519.829	De NL en FR spots worden afzonderlijk gerekend.
Sensibiliseringsacties	7	1.400	Het gaat om de acties die worden georganiseerd voor het grote publiek (in stations, op de Landbouwmarkt,...)

Types activiteiten	Aantal activiteiten	Mogelijk publiek	Opmerkingen
Advocacy-activiteiten	26	766	Acties die worden georganiseerd voor de parlementsleden, inclusief rondetafels en verspreide documentatie (usb-stick, brochure van het Platform voor de Voedselzekerheid)
Internet	9	890.650	Aanmaak van sites, artikels en reportages die via het internet worden verspreid, nieuwsbrief... . Het publiek komt overeen met het aantal bezoeken aan de sites die worden gebruikt voor de verspreiding van de sensibiliseringsinformatie en het aantal personen dat een nieuwsbrief heeft ontvangen naar aanleiding van Wereldvoedseldag
Aanmaak materiaal van	4	650	Pedagogische map, mediamappen, logo
Evaluatie	1	NB	Evaluatiemissie
Pers	2	NB	Conferentie, communiqué
Conferenties	5	260	Georganiseerd in samenwerking met OIVO en IEW
Parlementaire reizen/persreizen	4	95	+ 2 geannuleerde of uitgestelde reizen
Films	3	NB	Film D. Barrez, Film « Je mange donc je suis », Pedagogische film over de uitdagingen van de landbouw.
TOTAAL	175	/	/

Bron: evaluatierapport

Tijdens deze periode van 2002 tot 2009 ontving de Coalitie tegen de Honger ongeveer 890.000 euro voor het financieren van haar activiteiten. Naast dit budget werd ongeveer 250.000 euro rechtstreeks gefinancierd door het BOF, hoofdzakelijk om de kosten te dekken van de missies van groepen parlementsleden op het terrein.

2.1. Vaststellingen

De evaluatie resulteerde in de volgende vaststellingen:

- De sensibiliseringscampagnes hebben geleden onder een gebrek aan instructies, met name vanwege de beherende dienst en de parlementaire werkgroep;
- Het luik 'sensibilisering' van het BOF werd opgestart zonder dat er eerst een communicatiestrategie was ontwikkeld.
- De parlementaire werkgroep heeft zijn rol in het luik 'sensibilisering' niet goed begrepen terwijl deze toch gedefinieerd werd in de strategienota van het BOF.

- De initiële aarzelingen bij het beheer van het luik 'sensibilisering', die gedurende de hele uitvoering zijn blijven bestaan, leggen een probleem bij de leiding van het Fonds bloot.
- Hoewel het sensibiliseringsprogramma zelf twee doelgroepen vooropstelt, met name parlementsleden en het "grote publiek", heeft de evaluatie een derde publiek geïdentificeerd, dat bestond uit verantwoordelijken van NGO's, personen belast met het landbouwprogramma van de BTC, ambtenaren van de administratie (in hoofdzaak degenen die instaan voor het beheer van het Fonds) en betrokken vertegenwoordigers van het middenveld
- Het belangrijkste indirecte resultaat van de sensibiliseringscampagne heeft betrekking op dit derde publiek: dankzij dit programma kreeg deze doelgroep namelijk middelen aangereikt om het pleidooi voor een traditionele landbouw die tegemoetkomt aan de behoeften van de bevolking van het Zuiden, steviger te onderbouwen.
- De impact van de campagne op de twee doelgroepen die oorspronkelijk werden vooropgesteld, is weinig duidelijk: de sensibilisering van de parlementsleden bereikte enkel de leden van de werkgroep en de twee Commissies buitenlandse betrekkingen. De bevraging die werd uitgevoerd naar aanleiding van de evaluatie gaf aan dat het "grote publiek" zich stilaan bewust wordt van het belang van een landbouw die de kleine producenten respecteert, van een betere voedselzekerheid en van het behoud van de landbouwsector als prioriteit van de Belgische ontwikkelingssamenwerking. De evaluatie kan geen causaal verband leggen tussen deze bewustwording van het publiek en de gevoerde campagne.
- De diversiteit van de doelgroepen en hun profielen vereiste een diversificatie van de acties van de campagne: meer persoonlijk werk met de parlementsleden, een meer algemene aanpak voor het "grote publiek". Dit verschil heeft geleid tot een versnippering van de energie en de middelen.

2.2. Aanbevelingen

De wet van 19 januari 2010, die voorzag in de oprichting van het nieuwe Belgische Fonds voor de Voedselzekerheid, behield de idee om 1% van de gelden van het BFVZ voor te behouden voor de sensibilisering en voorlichting van de Belgische publieke opinie rond de problemen van de meest kwetsbare bevolkingsgroepen in zones met een groot risico op voedselonzeekerheid. De aanbevelingen hieronder zijn erop gericht om deze intentie operationeel te maken:

- Het realiseren van een sensibiliseringsprogramma met een meetbare impact vereist a priori dat er een baseline in het leven wordt geroepen, samen met een eenvoudig systeem voor het regelmatig meten en evalueren van de impact van de voornaamste activiteiten van het programma. Het is onontbeerlijk dat deze twee elementen, die afwezig zijn in het geëvalueerde programma, worden gecreëerd alvorens er wordt gestart met een nieuwe sensibiliseringsfase.
- De rol van de parlementaire werkgroep moet worden verduidelijkt en in aanmerking genomen door alle betrokken actoren.
- De doelstellingen van het sensibiliseringswerk moeten vooraf worden besproken en bekrachtigd door alle partijen die deelnemen aan het programma. Op die manier kan worden gepreciseerd welke informatie moet worden verzameld bij

het opmaken van een baseline en welke instrumenten het meest geschikt zijn voor het bereiken van deze doelstellingen.

- De doelstellingen van het luik 'Noord' van het BFVZ zouden moeten worden gedefinieerd in functie van de uiteindelijke doelstellingen van het luik 'Zuid', waarbij de acties met betrekking tot de voorlichting, sensibilisering, mobilisering van de publieke opinie niet meer dan instrumenten zijn om deze doelstellingen te bereiken. Omgekeerd en rekening houdend met de specificiteit en originaliteit van de acties van het BFVZ in het Zuiden, zou het aangewezen zijn om de sensibilisering in het Noorden te koppelen aan een informatieverstrekking rond die acties.
- In de mate waarin het programma de publieke opinie in haar geheel beoogt, is het belangrijk dat de mythe van het "grote publiek" wordt vermeden, aangezien dat niet bestaat. Het is daarentegen belangrijk om:
  - de verschillende te bereiken doelgroepen te identificeren en afbakenen: jongeren, vakmensen, parlementsleden,...
  - de doelstellingen voor elk van die doelgroepen te definiëren;
  - de links tussen deze doelgroepen te bevorderen: bijvoorbeeld de opinie sensibiliseren en de parlementsleden interpellieren zodanig dat deze laatsten meer betrokken worden bij de eisen van het grote publiek en die kunnen integreren in hun strategieën.
- De middelen die worden vrijgemaakt voor de sensibilisering zouden moeten worden vastgelegd in functie van de vooropgestelde doelstellingen voor het luik 'Noord', eerder dan in functie van de te realiseren activiteiten.
- Het zou nuttig zijn dat de Coalitie tegen de Honger jaarlijks aan de parlementaire werkgroep een resultatenrapport voorlegt en daarbij ook het luik 'sensibilisering' belicht.

Verder beveelt de evaluatie aan om datgene wat goed werkt, voort te zetten: het werk met de parlementsleden en het gemeenschappelijke werk van de NGO's, parlementsleden, BTC en de administratie (D2.2)

3. Evaluatie van de Commissie Vrouwen en Ontwikkeling

De Commissie Vrouwen en Ontwikkeling (CVO)⁴ is een adviesorgaan dat in 1993 werd opgericht bij Koninklijk Besluit⁵ om ervoor te zorgen dat de gelijkheid tussen man en vrouw meer in aanmerking zou worden genomen in het Belgische beleid inzake ontwikkelingssamenwerking. De algemene doelstelling van de Commissie bestaat erin bij te dragen tot een verbetering van de situatie van de vrouwen in het Zuiden. Haar missie is

- Raadgevend: raad geven aan de minister bij het uitwerken en implementeren van het beleid rond ontwikkelingssamenwerking,
- Adviserend: adviezen en aanbevelingen rond gender en ontwikkeling (GEO) opstellen en verspreiden,
- Ondersteunend: een grondige reflectie en initiatieven inzake gelijkheid tussen vrouwen en mannen stimuleren bij de beleidsmakers en de publieke opinie,
- Sensibiliserend: het publiek en de beleidsmakers sensibiliseren over genderaangelegenheden.

De evaluatie van de CVO⁶ werd gevraagd door de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking. Ze werd eind 2010 gestart en afgerond in 2011, en heeft betrekking op de periode 2005-2009. Ze werd uitgevoerd door een team van evaluatrices.

De hoofddoelstelling van de evaluatie bestond in een beoordeling van de interne werking van de CVO, haar institutionele inbedding en de resultaten van de activiteiten die ze uitvoerde in het kader van haar mandaat.

We bekijken hoe de evaluatie antwoordt op de volgende vraag: « *In welke mate draagt de CVO bij tot meer gelijkheid tussen mannen en vrouwen in de strategische keuzes en de implementatie van het Belgische beleid inzake ontwikkelingssamenwerking?* »

In de loop van de periode die voor de evaluatie onder de loep werd genomen (2005 tot 2009), heeft de CVO geen meetbare doelstellingen voor haar actieplannen vastgelegd, noch enige indicatoren om ze te meten. De Koninklijke Besluiten vermelden evenmin te realiseren doelstellingen. Om de resultaten van de CVO en de causale verbanden tussen de ondernomen activiteiten acties en de resultaten ervan te evalueren, moesten de evaluatrices de interventielogica (of resultatenketen) van de CVO reconstrueren op basis van haar missies en haar mandaat. Vervolgens

---

⁴ In dit hoofdstuk gebruiken we de Engelse term 'gender'. Deze heeft tegelijk betrekking op de gelijkheid tussen vrouwen en mannen, en op de specifieke bezorgdheden aangaande vrouwen.

⁵ KB van 14 december 1993, zoals gewijzigd door het KB van 3 juni 2007. Het nieuwe besluit preciseert de medewerking van de administratie aan het secretariaat van de CVO, past de missie van de Commissie licht aan en breidt haar actieterrein uit.

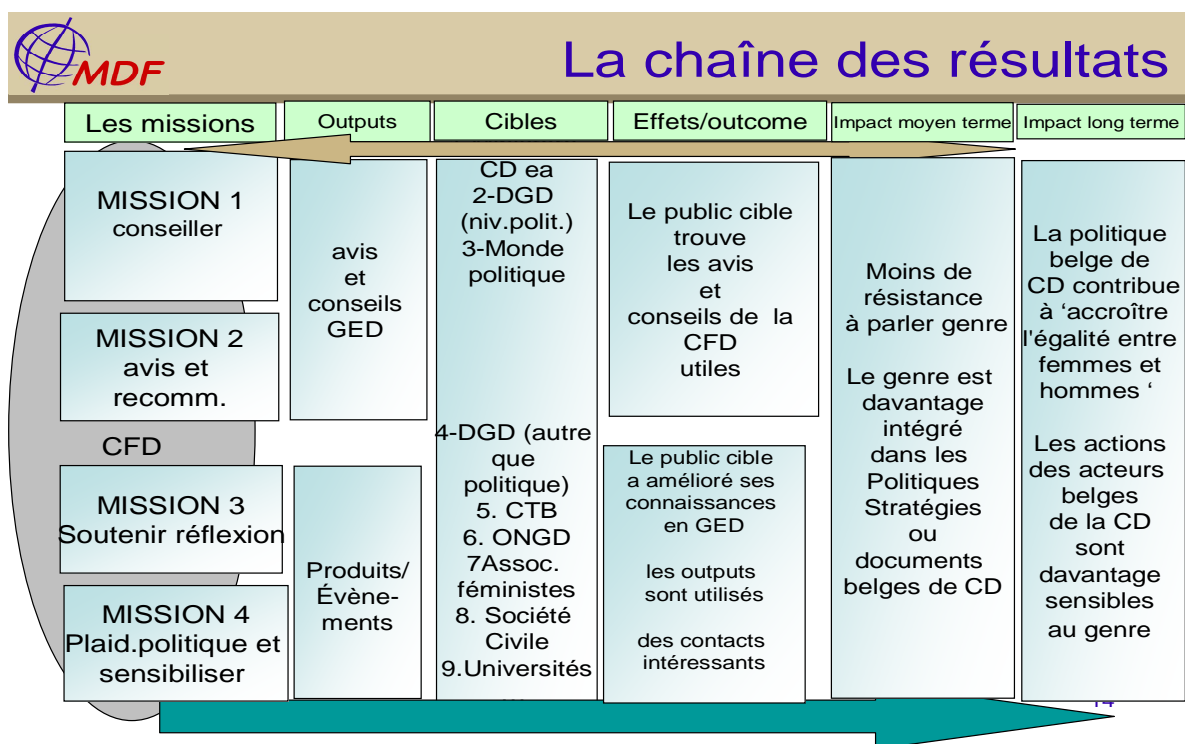
⁶ De evaluatie werd uitgevoerd door MDF Training & Consultancy – Brussels branch.

hebben ze een documentanalyse uitgevoerd om na te gaan wat de CVO werkelijk had gerealiseerd en welke resultaten ze had bereikt. Zonder referentie aan een baseline die de situatie bij het begin in 2005 weerspiegelde, was het echter moeilijk om deze resultaten te verifiëren. Daarom werd de documentanalyse aangevuld met gerichte vragen aan het doelpubliek van de CVO over de producten en de bereikte resultaten:

Om de door de CVO vooropgestelde en gerealiseerde resultaten te analyseren, moest eveneens worden vastgesteld voor wie de producten van de CVO bestemd waren. Aangezien de doelgroepen niet duidelijk afgebakend waren, hebben de evaluatrices getracht om de doelgroepen te definiëren door de organisatorische en institutionele structuur van de CVO te reconstrueren. Toch was het voor de periode 2005-2009 niet mogelijk om duidelijk te identificeren welke outputs (producten of directe realisaties) overeenstemmen met welke doelgroep.

3.1. De resultaten van de CVO

Bron: evaluatierapport

Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen de verschillende niveaus van door de CVO vooropgestelde resultaten voor de onderzochte periode. In de loop van de periode 2005-2009 heeft de CVO een zeer ruime waaier aan **activiteiten en outputs** (producten of directe realisaties) ontwikkeld op het gebied van gender en ontwikkeling, zowel op vraag van de minister als uit eigen beweging. Zo gaf ze onder andere adviezen en raadgevingen/aanbevelingen, organiseerde ze colloquia en ateliers en publiceerde ze talrijke documenten.

Wat betreft **de resultaten op korte termijn**, zijn de meningen over "het nut van de adviezen en aanbevelingen" aan de beleidsmakers verdeeld. De CVO krijgt geen regelmatige feedback over een eventueel gebruik van haar adviezen en aanbevelingen. De evaluatie toont echter aan dat de door de CVO gemaakte documenten de politieke verantwoordelijken duidelijk informeren over het onderwerp 'gender en ontwikkeling'. Hieruit blijkt dus wel de expertise van de CVO. Deze documenten kennen evenwel geen succes bij een ruimer publiek. Daarentegen kennen de door de CVO georganiseerde evenementen rond specifieke thema's die verband houden met 'gender' gewoonlijk wel veel bijval van het publiek.

Het was moeilijker om **de resultaten op middellange termijn en de impact** van de acties van de CVO te beoordelen. De CVO heeft duidelijk bijgedragen aan de sensibilisering van de verantwoordelijken voor het Belgische beleid inzake ontwikkelingssamenwerking. Gender is meer dan vroeger aanwezig in de documenten en in het beleid en de strategieën van de Belgische OS. Het is evenwel niet mogelijk om dit resultaat uitsluitend toe te schrijven aan de CVO. De evaluatie wijst bovendien op een zekere 'verzadiging' van het publiek wat betreft de acties van de CVO.

De CVO heeft eveneens een pertinente bijkomende rol gespeeld, wat blijkt uit termen zoals 'waakhond', 'drijfveer' en 'erop hameren'. Deze rol wordt nagenoeg unaniem gewaardeerd. Ook haar rol als 'expertisepool' wordt erkend. De grote meerderheid van de bevroegde personen is van mening dat het bestaan en de specificiteit van de CVO hebben bijgedragen tot meer gelijkheid tussen mannen en vrouwen, met name doordat er rond gendergelijkheid er een zekere dynamiek is ontstaan met sensibilisering, interacties, nieuwe kennis, reflecties en synergieën binnen het Belgische beleid inzake ontwikkelingssamenwerking.

Wat betreft de **impact** is het weinig waarschijnlijk dat de CVO in aanzienlijke mate heeft bijgedragen tot een toename van de gelijkheid tussen vrouwen en mannen in het Belgische beleid inzake ontwikkelingssamenwerking. Daarvoor zou in eerste instantie vereist zijn dat dit beleid bijdraagt tot een toename van de gelijkheid tussen vrouwen en mannen en bovendien dat de CVO daar een bijdrage in heeft gehad. Het lijkt er echter op dat België nog niet veel resultaten ter zake heeft bereikt, of anders zijn ze weinig bekend. Het was onmogelijk om daar in het kader van deze evaluatie een uitspraak over te doen.

3.2. Verklarende factoren

De samenstelling van de CVO draagt bij tot haar legitimiteit en autoriteit. De leden zijn afkomstig uit de DGD, NGO's, universiteiten en van het terrein; ze behoren zowel tot het middenveld als tot de overheid. De CVO is gestructureerd rond werkgroepen over thema's die verband houden met gender en ontwikkeling en die gekozen worden in functie van de vraag en het belang van de leden. In die groepen zetelen tegelijk experts op het vlak van GEO⁷ en personen die deze expertise in de praktijk gebruiken. Deze specificiteit van de CVO heeft geleid tot een interactie, een synergie en een reflectie die uitmonden in uiteenlopende activiteiten en realisaties. Deze dragen bij tot een goede informatieverstrekking (*resultaten op korte termijn*) op het vlak van gendergelijkheid binnen het Belgische OS-beleid.

---

⁷ Gender en Ontwikkeling

Het is daarentegen moeilijk om aan de CVO *het resultaat op middellange termijn* toe te schrijven dat werd vastgesteld door de evaluatie, met name dat gender meer dan vroeger aanwezig is in de documenten en in het beleid en de strategieën van de Belgische ontwikkelingssamenwerking. Dit heeft met name te maken met het feit dat de CVO niet als enige actief is in deze sector. Het is niet enkel het doelpubliek van de CVO dat slecht gedefinieerd is. De verdeling van bevoegdheden tussen de CVO en andere actoren uit de ontwikkelingssamenwerking die bevoegd zijn voor genderaangelegenheden (met name de DGD en de BTC) werd nooit duidelijk afgebakend. Dit heeft de geloofwaardigheid van de CVO aangetast en een rem gezet op de positieve effecten die haar dynamiek had kunnen genereren.

Het was niet mogelijk om de **impact** van de CVO te beoordelen in het kader van deze evaluatie. Om te oordelen of het werk van de CVO een zekere impact heeft gehad, hadden we haar algemene doelstelling moeten analyseren, die het heeft over "*de gelijkheid tussen vrouwen en mannen in het kader van het Belgische beleid inzake ontwikkelingssamenwerking helpen te vergroten*"⁸. Dit viel buiten het kader van deze evaluatie. Bovendien waren daar terreinmissies voor nodig geweest.

De DBE zal in 2013 een evaluatie organiseren rond gender in de Belgische ontwikkelingssamenwerking, waarin deze kwestie aan bod zal komen.

3.3. Institutionele en organisatorische analyse⁹

De slechte werking van het secretariaat heeft een verlamdend effect gehad op de prestaties van de CVO en heeft de medewerkers (geëngageerd en gemotiveerd maar werkzaam op vrijwillige basis) een permanente overmaat aan werk bezorgd. Bovendien zijn de financiële middelen van de CVO en de geldende administratieve procedures niet geschikt voor een Commissie die snel en eenvoudig beroep zou moeten kunnen doen op externe expertise.

De rol en het mandaat van de CVO zijn niet duidelijk omschreven in de koninklijke besluiten. Haar vier missies zijn relevant ten opzichte van haar algemene doelstelling (nog zeer veraf), maar niet al deze missies zijn even belangrijk. Gezien haar zeer beperkte middelen heeft de CVO prioriteiten moeten stellen bij het kiezen van haar missies en doelgroepen. De evaluatrices zijn van oordeel dat de missies 'advocacy' en 'sensibilisering van de publieke opinie' niet prioritair waren en dat de CVO zich in de toekomst beter beperkt tot een 'expertenrol'.

Voor de periode 2005 - 2009 had de CVO geen langetermijnvisie noch een expliciete strategie. De jaarplannen zijn een weerspiegeling van de thema's die worden

---

⁸ Deze gendergelijkheid vereist met name (cfr. KB 1993 en 2007)

1° een verbetering van de levensomstandigheden en de maatschappelijke positie van vrouwen in ontwikkelingslanden;

2° een bevordering van hun economische, sociale, politieke en burgerrechten;

3° een bescherming van hun morele en fysieke integriteit;

4° een uitvoering van internationale conventies en verklaringen die elke vorm van discriminatie, in het bijzonder genderdiscriminatie, willen uitbannen. "

⁹ Voor deze analyse hebben de evaluatrices twee modellen gebruikt: het **IOM** (integrated organisational model) waarmee de verschillende elementen van een organisatie (= de missie, de strategie, de output (de keten van resultaten), de systemen, enz...) kunnen worden gevisualiseerd en geïllustreerd, en het **ISA-model**. Via deze benadering kan de institutionele capaciteit van de CVO worden geanalyseerd in de context van de ontwikkelingssamenwerking, alsook haar band met de verschillende belanghebbende partijen.

behandeld in de werkgroepen, maar de globale coherentie van de gemaakte keuzes is niet duidelijk: er zijn geen doelgroepen of doelstellingen in terug te vinden.

3.4. Voornaamste aanbevelingen

In hun aanbevelingen hebben de evaluatrices gemeend de grenzen van hun mandaat te moeten open trekken en de Minister aanmanen om de Belgische bijdrage aan meer gelijkheid tussen mannen en vrouwen op te voeren. De concrete implementatie van een genderbeleid in ontwikkelingsprogramma's in het Zuiden is immers een *conditio sine qua non* voor het bereiken van de beleidsdoelstelling die erop gericht is om "*de gelijkheid tussen vrouwen en mannen in partnerlanden te bevorderen.*"

Meer bepaald zou de Minister de bestaansredenen en de missie van de CVO moeten verduidelijken. In haar takenpakket zou de CVO de opvolging moeten hebben van toepassing van gendergelijkheid in de Belgische ontwikkelingssamenwerking.

- De CVO zou op een hoog institutioneel niveau binnen de FOD BZ moeten worden verankerd.
- De CVO zou moeten kunnen beschikken over een competent secretariaat en de middelen die nodig zijn om haar missie te vervullen.
- Op korte termijn zou de CVO een meerjarenstrategie (3 of 4 jaar) moeten ontwikkelen uitgaande van haar mandaat, van de prioriteiten van het Belgische beleid inzake ontwikkelingssamenwerking en de genderstrategie van de DGD. Deze strategie zou via een meerjarig actieprogramma (2012-2014) geïmplementeerd moeten worden. Het zou goed zijn om de thema's en doelstellingen van de werkgroepen te herbekijken in functie van de prioriteiten van de CVO, haar strategie en haar specifieke doel.
- De CVO zou haar expertise moeten behouden of zelfs versterken om haar missies en functies beter te kunnen vervullen en haar identiteit te verstevigen. Na enkele jaren ervaring met haar actieprogramma zou de CVO de kwaliteit, de verantwoordelijkheden en de rollen van haar effectieve en waarnemende leden moeten herbekijken en het aantal waarnemers eventueel uitbreiden.

3.5. Reacties van de DGD en de CVO

Terwijl de CVO het eens is met de meeste voorgestelde aanbevelingen, zijn de DGD en de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking van oordeel dat de evaluatie niet ver genoeg gaat in haar analyse en aanbevelingen. Volgens hen zijn het mandaat, de missies en de rollen van de CVO zoals die worden beschreven in de aanbevelingen reeds degene die de Commissie op dit moment uitoefent.

Het voorstel om het werkveld van de CVO uit te breiden naar de implementatie van het genderbeleid op het terrein (wat is voorbehouden aan verschillende partners van de DGD) kan worden geïnterpreteerd alsof dit beleid niet volstaat. Dat werd echter niet geëvalueerd. Bovendien houdt deze aanbeveling geen rekening met de financiële en organisatorische implicaties (nood aan evaluatie-expertise binnen de CVO, voltijdse mobilisatie van leden, financiële middelen voor terreinmissies,...).

De Minister en de DGD vinden dat de CVO voorrang zou moeten geven aan strategisch werk door hogerop bij te dragen aan de "*gender mainstreaming*" van het beleid en de strategieën – die de core business vormen van de DGD. De functies als "*watchdog*" waarop de Commissie zich momenteel concentreert lijken hen eerder de bevoegdheid te zijn van andere instanties zoals de parlementen, NGO's, enz.

De vaststellingen en conclusies van de evaluaties moeten logischerwijze uitmonden in een grondige herziening van het Koninklijk Besluit.

Na de evaluatie werd er een begeleidingscomité in het leven geroepen bij de CVO: het bestaat uit het uitgebreide bureau van de CVO, de DGD en de BTC.

4. Micro-interventie Programma (MIP)

4.1. Vaststellingen en analyse

Het Micro-interventie Programma (MIP) is een instrument dat in 1990 in het leven werd geroepen om op een flexibele, snelle en gedecentraliseerde manier kleine lokale initiatieven van welomschreven groepen in de partnerlanden te steunen en zo hun ontwikkeling, hun autonomie en hun onafhankelijkheid te stimuleren.

Momenteel financiert het MIP nog steeds kleine projecten die beperkt zijn in de tijd voor een maximumbedrag van 12.500 euro per interventie. Het wordt geïmplementeerd in 15 partnerlanden en in de bezette Palestijnse gebieden. In 2011 bedroeg het totaalbudget van het programma € 4.300.000 (of ongeveer 3% van de Belgische ODA). Het gaat enkel om een transfer van geld, zonder technische begeleiding vanuit de Belgische zijde (uitgenomen voor de administratieve behoeften). In principe kan de financiering niet worden hernieuwd.

De projecten die door het programma worden gesteund (10 tot 30 per jaar in de meeste landen, tot 100 in de DRC) zijn heel uiteenlopend wat betreft hun finaliteit, het aantal begunstigden en hun socio-economisch statuut en de ligging van de interventie. De reglementering bepaalt niet dat het MIP zich moet richten op minder begunstigde groepen, hoewel dit in de realiteit wel vaak het geval is. Via het MIP wordt bij voorkeur geantwoord op vragen van groepen of verenigingen van vrouwen of initiatieven van culturele aard; via het programma kunnen ook pilootprojecten zonder groot financieel risico worden getest; soms doet het MIP dienst als PR-instrument of om de zichtbaarheid van België te bevorderen.

De evaluatie heeft betrekking op de periode van 2001 (jaar waarin de uitvoering van het MIP werd toevertrouwd aan de BTC) tot 2011. De voornaamste conclusies zijn vrij kritisch wat betreft de relevantie van het MIP voor de ontwikkeling.

Het regelgevende kader dat op het MIP van toepassing is, bestaat uit meerdere teksten die op verschillende momenten voor verschillende gebruikers werden geschreven. De teksten zijn onderling weinig coherent of zelfs tegenstrijdig, en weinig realistisch (met name wat betreft de termijnen voor het indienen van aanvragen). Het kader werd de laatste jaren nog complexer door de beslissing om het MIP in te passen in de samenwerkingsprogramma's (ISP). De reglementaire teksten die op het MIP van toepassing zijn, vermelden uiterst ambitieuze ontwikkelingsdoelstellingen die totaal niet in overeenstemming zijn met de "one shot" benadering en de beschikbare middelen. Het is een illusie ontwikkelingsdoelstellingen en een maatschappelijke impact te willen bereiken met een programma dat geen specifieke groep begunstigden beoogt en dat uitsluitend werkt via kleine interventies.

Door zijn benadering op basis van een eenmalige subsidie zonder enige andere dan administratieve begeleiding, gaat het MIP voorbij aan elementen zoals duurzaamheid en partnerschap die inherent zijn aan elk ontwikkelingsproces. Het kan moeilijk worden ingepast in het huidige samenwerkingsmodel dat tracht te beantwoorden aan de prioritaire behoeften van het partnerland. Op het nationale niveau van het partnerland, zijn de resultaten van het MIP niet meer dan een druppel op een hete plaat. Hoewel deze resultaten waardevol zijn voor de begunstigden, hebben ze geen multiplicatoreffect.

Voor sommige ambassades vormt het MIP ook een goed middel om in contact te komen met de realiteit op het terrein. Net zoals de kleinschalige ambassadeprojecten van andere donoren, leunt het MIP eerder aan bij vrijgevigheid dan bij ontwikkelingshulp. Het beantwoordt aan de verwachtingen en directe behoeften van de begunstigden door hen de nodige middelen of materiaal te verschaffen. Toch ontbreekt er bij de micro-interventies bijna altijd een visie op middellange en lange termijn. De vraag stemt niet noodzakelijk overeen met het grootste of meest dringende probleem van de begunstigde gemeenschap, en zelfs wanneer dat toch het geval is, is het antwoord dat via de micro-interventie wordt geboden niet noodzakelijk het meest geschikte.

Op het niveau van de individuele interventies en de aanvragers is het MIP echter een flexibel instrument waarmee snel en op een soepele en gerichte manier tegemoet kan worden gekomen aan vragen met betrekking tot reële problemen die soms niet of slechts moeilijk andere financieringsbronnen zouden kunnen vinden. Het programma maakt het mogelijk om rechtstreeks een antwoord te bieden op het/de vastgestelde proble(m)(en) of om aanvragen van begunstigden snel te financieren.

De meeste microprojecten behalen de vooropgestelde onmiddellijke resultaten. Dit kan worden verklaard door het feit dat het doel van de micro-interventies vaak bestaat in de aankoop van materiaal en/of apparatuur, of in het uitvoeren van activiteiten. De resultaten op langere termijn worden nagenoeg nooit geïdentificeerd in het project.

De evaluatie stelt vast dat driekwart van de micro-interventies de levensomstandigheden van de directe begunstigden verbeteren. De evaluatie toont bemoedigende resultaten in termen van duurzaamheid van de groepen die de projecten dragen, in ieder geval in het jaar dat volgt op de subsidie. De meeste projecten die van een micro-interventie konden genieten, functioneren nog steeds meer dan één jaar na de toekenning van de subsidie.

De BTC kwijt zich goed van haar verplichtingen die worden beschreven in de algemene uitvoeringsovereenkomst die haar bindt aan de Belgische staat. Alle financiële middelen die door de Belgische stakeholder werden beloofd, komen effectief bij de bestemmingen terecht. Deze bestemmingen komen eveneens ruimschoots hun verplichtingen na door financiële middelen en mensen in te zetten, waarbij ze de overgrote meerderheid van de geplande werkzaamheden voor hun rekening nemen.

In de meeste gevallen ontvangen de begunstigden de financiering van hun microproject via een lokale tussenpersoon die een financieringsvoorstel kan schrijven, beschikt over communicatiemiddelen (internet) en contacten heeft bij de Belgische ambassade. Het zijn bijgevolg vaak de personen of groepen die al deel uitmaken van het "systeem", die effectief van de subsidie genieten.

4.2. Opties

Ondanks de positieve aspecten komt de evaluatie tot de conclusies dat het niet wenselijk is om het programma in zijn huidige vorm voort te zetten. Er worden twee opties aangedragen:

4.2.1. Optie 1: Afschaffing van het programma, met de volgende aanbevelingen:

- De regeringen van de partnerlanden officieel op de hoogte brengen van het voornemen van België om het MIP af te schaffen.
- De wettelijke en regelgevende bepalingen met betrekking tot het programma en het instrument herroepen.
- Voor de landen waarvoor het programma specifiek wordt vermeld in het ISP, het MIP laten uitdoven op het einde van het ISP of met de betrokken overheden een eventuele nieuwe bestemming voor de resterende budgetten bespreken.
- In samenspraak met de BTC overgangsmatregelen vastleggen zodat de micro-interventies die al het voorwerp vormen van een overeenkomst, tot een goed einde kunnen worden gebracht.

4.2.2. Optie 2: Creatie van een nieuw instrument met middelen die afgestemd zijn op de doelstellingen ervan

Wanneer voor deze optie wordt gekozen, kunnen de volgende aanbevelingen nuttig zijn:

- Een regelgevend kader uitwerken dat is afgestemd op de realiteit van het programma en coherent is met de regelgevende en wetteksten die van toepassing zijn op de Belgische ontwikkelingssamenwerking;
- Realistische doelstellingen vastleggen;
- Het gedecentraliseerde karakter van het programma vrijwaren. In Brussel niet meer dan enkele essentiële bakens en enkele ontvankelijkheids- en/of uitsluitingscriteria vastleggen. Binnen deze criteria moeten de begunstigden op een zodanige manier worden gedefinieerd dat het programma zich richt op kwetsbare groepen die geen toegang hebben tot de bijstandsprogramma's in hun land noch op die van andere donoren, partners of samenwerkingsinstrumenten;
- Het aan de attachés overlaten om samen met de Belgische en lokale partners en met de andere donoren een lokale strategie uit te werken die is aangepast aan de eigenheden van het instrument en aan de lokale context, en met welomschreven doelstellingen.
- Het aan de attachés overlaten om de uitvoeringspartner te kiezen in functie van de lokale omstandigheden (BTC, donor, vereniging van internationale NGO's, andere instantie die aanwezig is op het terrein,..) en om met die partner de vorm van samenwerking te bepalen;
- Het instrument de nodige en voldoende middelen bieden om de vooropgestelde resultaten te bereiken. Er moet met name op worden toegezien dat de doelgroep van bij het formuleren van de interventie goed wordt omkaderd.
- Een individuele monitoring van de micro-interventies voorzien die controleert in welke mate de resultaten worden bereikt.

5. Evaluatie van de kwaliteit van de prestaties van de BTC 2011

In 2011 heeft de vijfde evaluatie van de kwaliteit van de prestaties van de BTC plaatsgevonden, in toepassing van artikel 17 van het derde beheerscontract tussen de Belgische Staat en de BTC. Hierbij dient in gedachten gehouden te worden dat het bereik van deze evaluatie beperkt is tot de prestaties van de BTC alleen, niet van de administratie of het partnerland. In de gouvernementele coöperatie is deze beperking niet altijd hanteerbaar. Bijgevolg wordt in de evaluatie soms ook verwezen naar gedeelde verantwoordelijkheden van de DGD en het partnerland.

In 2010 was er aan de evaluatie een studie gekoppeld over de eerste drie beheerscontracten, met tevens aanbevelingen voor het vierde beheerscontract. Waar het relevant is, en aangezien er op het moment van het schrijven van dit jaarverslag nog geen nieuw beheerscontract afgesloten is, zal er teruggegrepen worden naar enkele aanbevelingen uit die studie van 2010.

Tenslotte is het belangrijk erop te wijzen dat de methodologie voor de evaluatie in 2011 gebaseerd is op de Results Oriented Monitoring-methodologie (ROM) van de Europese Commissie. De evaluatiecriteria en -vragen in het ROM-systeem zijn grotendeels gelijkaardig aan de criteria en vragen die in de voorgaande BTC-evaluaties gebruikt zijn, maar zijn gestructureerd in een elektronisch evaluatiekader met een scoresysteem, wat een consequente behandeling van de gegevens toelaat en de basis legt om tot een overzicht van de prestaties van de BTC te komen. De methodologie is aangepast om rekenschap af te leggen op het einde van de projecten, en houdt dus geen monitoring in van lopende projecten, zoals bij de Europese Commissie het geval is. Hiermee is de basis gelegd voor een systeem dat op lange termijn kan worden toegepast om ontwikkelingen vast te stellen in de performantie van uitvoerende organisaties. Dit sluit overigens aan bij de aanbeveling van de evaluatie van de resultatenrapportage van de DGD om een waarderingssysteem voor projecten te creëren. Anderzijds betekent dit dat de huidige evaluatie geen uitspraak kan doen over interne bedrijfsprocessen bij de BTC, zoals personeelsbeleid, noch over andere hulpmodaliteiten, zoals begrotingssteun.

5.1. Belangrijkste resultateninformatie

Het onderstaande kader bevat het overzicht van de evaluatie van de 32 projecten die in het staal zaten van 2011. Elk criterium is tot stand gekomen op basis van een beoordeling van meerdere subcriteria.

Evaluatiecriteria :	Relevantie	Doeltreffendheid	Efficiëntie	Duurzaamheid
Score a	9	1	6	3
Score b	21	18	18	20
Score c	2	12	7	9
Score d	0	1	1	0

De scores moeten als volgt verstaan worden:

a: alle doelstellingen bereikt, innovatief

b: goed, mits wat bijsturing

c: ontoereikend, vraagt om koerscorrecties

d: doelstellingen worden niet bereikt

5.1.1. Conclusies voor doeltreffendheid

In het onderstaande overzicht worden de beoordelingen voor doeltreffendheid weergegeven. Die beoordeling is gebeurd op basis van drie subcriteria:

2.1: de aanwezigheid van SMART-indicatoren en baselines die toelaten om resultaten te meten

2.2: het behalen van de *outputs* (onmiddellijke resultaten) en de *outcomes* (korte en middellange termijnresultaten)

2.3: de mate waarin de projecten resultaatgericht beheerd worden

Doeltreffendheid	2.1	2.2	2.3
Score a	2	2	1
Score b	17	17	18
Score c	12	13	12
Score d	1	0	1

Doeltreffendheid krijgt de slechtste score van de vier evaluatiecriteria. 13 van de 32 projecten behalen een onvoldoende op dit criterium. Voor het behalen van de resultaten (criterium 2.2) behalen 19 van de 32 projecten een voldoende.

De scores voor de precisie van indicatoren en doelstellingen (criterium 2.1) verschillen weinig van die van de resultaten. Duidelijke doelstellingen en goede indicatoren zijn van belang om resultaten meetbaar te kunnen maken. Indien er geen SMART-doelstellingen en -indicatoren zijn, is het zo goed als onmogelijk om te weten of een project in de goede richting gaat en de doelstellingen zal

behalen/behaald heeft. Dat betekent uiteraard ook dat inzicht om een project resultaatgericht te beheren, heel beperkt is. De scores voor resultaatgericht beheer (criterium 2.3) bevestigen dit.

5.1.2. Verklarende factoren

In de meeste gevallen waar de resultaten niet behaald werden, zijn er vertragingen opgelopen waardoor niet alle activiteiten konden worden uitgevoerd. Daarvoor zijn meerdere redenen geïdentificeerd. De beginfase van een project is een kritische fase. Een eerste knelpunt ontstaat bij de overdracht van de DGD en het partnerland (identificatiefase) naar de BTC (formuleringsfase). De formuleringsfase zelf krijgt veel aandacht van de BTC en de technische kant van de formuleringsrapporten is doorgaans goed. De opstarttijd en de duur van een project worden echter vaak onderschat. Ambitieuze doelstellingen staan niet in verhouding met de voorziene middelen en tijd. Bovendien lopen projecten dikwijls al een vertraging op omwille van praktische en logistieke problemen, zoals de soms trage rekrutering van technische assistenten, overheidsopdrachten die omstandig en complex zijn (in infrastructuurprojecten), en snelle prijsverhogingen waardoor het budget niet meer in evenwicht is (eveneens een probleem dat bij infrastructuurprojecten voorkomt). Bij dergelijke vertragingen komt het voor dat de context intussen veranderd is en dat bepaalde doelstellingen achterhaald zijn. Aanpassingen aan de formuleringen die zich opdringen, blijven echter uit of worden niet op tijd doorgevoerd.

De evaluatie bevestigt de vaststelling van voorgaande jaren dat de kwaliteit van het logisch kader beter kan. Dat heeft in de regel te maken met onvoldoende diepgang bij de analyse van de concrete behoeften waarop de interventie moet inspelen. De evaluatie onderstreept echter extra dat er eveneens een gebrek is aan een grondige risicoanalyse. Daar waar de risico's goed geïdentificeerd worden, ontbreekt het zo goed als steeds aan maatregelen om het risico op te vangen in het geval waarin het zich werkelijk voordoet. De evaluatoren vinden dat het stuurcomité van de projecten (GLOS) hierin een belangrijke rol moet spelen maar stellen zoals in voorgaande jaren opnieuw vast dat deze stuurcomités zich voornamelijk bezig houden met operationele en administratieve problemen en niet met het waken over het behalen van de doelstellingen. Een GLOS zou snel moeten kunnen reageren op probleemsituaties. Hiervoor mist deze structuur echter een resultaatgerichte dynamiek, een resultaatgericht opvolgingssysteem en duidelijke procedures om snel in te grijpen. In te veel gevallen wordt er gewacht op de aanbevelingen van een tussentijdse evaluatie om in te grijpen. Tussentijdse evaluaties bewijzen duidelijk hun nut wanneer de timing ervan koerscorrecties nog mogelijk maakt, niet meer wanneer de tussentijdse evaluatie bijna op het einde van een project georganiseerd wordt, of helemaal niet.

De combinatie van bovenstaande elementen zorgt ervoor dat 22 van de 32 projecten verlengd zijn. Deze verlenging maakte dat een aantal resultaten die anders niet behaald zouden worden, toch nog behaald zijn. Een realistische planning van de projecten dringt zich bijgevolg op.

Blijft dan nog de vraag of de resultaten die wel behaald zijn, ook duurzaam zijn. Op die vraag geeft de evaluatie een verdeeld antwoord. De projecten scoren goed wanneer we naar de inbedding van de projecten in de structuren en in het beleid van het partnerland kijken. Deze goede resultaten zijn te danken aan de directe samenwerking met de lokale structuren bij de uitvoering van de projecten. Financiële duurzaamheid blijkt moeilijker te liggen: 13 van de 32 projecten scoren onvoldoende

op dat criterium. Dit resultaat sluit aan bij de voorgaande evaluaties die al op het gebrek aan een financiële exit-strategie gewezen hadden.

5.1.3. Institutionele analyse

Hoewel de evaluatie strikt genomen enkel de prestaties van de BTC beoordeelt, kan de BTC de verantwoordelijkheid voor het succes of het falen van de gouvernementele coöperatie slechts deels dragen. De beleidskeuzes in het Indicatief Samenwerkingsprogramma, de overgang van de identificatie naar de formulering, de deelname van het partnerland in de uitvoering van de projecten en het functioneren van de stuurcomités van de projecten, die allemaal van belang zijn voor het behalen van resultaten, vallen geheel of gedeeltelijk buiten het bereik van BTC.

Zoals ook al in 2010 vastgesteld werd, wordt ook in 2011 opnieuw duidelijk dat de scheiding van de rollen van de DGD en de BTC ervoor zorgt dat er geen krachtig en éénduidig Belgisch beleid is. De bestaande consensus op basis van een strikte splitsing van beleid en uitvoering in het veld geeft geen voldoening. De aanwezige kennis, ervaring en invloed worden suboptimaal gebruikt. Ook dit staat het behalen van resultaten in de weg.

5.2. Voornaamste aanbevelingen

5.2.1. Voorbereidingsfase verbeteren

Er wordt aanbevolen om tijdens de formulering meer aandacht te besteden aan (1) het op elkaar afstemmen van doelstellingen, budget en duur van een project ; (2) de tijd die nodig is om een project op te starten; (3) waarschijnlijke prijsverhogingen en die te begroten; (4) een grondige risicoanalyse met het voorzien van maatregelen of uitvalswegen voor het geval het probleem zich werkelijk voordoet.

5.2.2. Beter resultaatgericht beheer

Resultaatgericht beheer moet systematisch in de projecten geïntegreerd worden. De evaluatie noemt de volgende aandachtspunten:

- een opvolgingssysteem met SMART-doelstellingen en -indicatoren;
- aanpassing van het logisch kader wanneer de context zo veranderd is dat de doelstellingen niet meer relevant zijn;
- de stuurcomités van de projecten een meer strategische rol laten spelen;
- en de DGD betrekken bij de discussies betreffende de strategische aspecten van de projectuitvoering.

5.2.3. Reactiecapaciteit verbeteren

Om de vele vertragingen te vermijden of te beperken is het aanbevolen dat de BTC haar reactiecapaciteit verbetert. Hiertoe dienen duidelijke afspraken gemaakt te worden met de partner aangezien de projecten in de meeste gevallen uitgevoerd worden in een systeem van medebeheer. Daarnaast wordt aangeraden om systematisch een tussentijdse evaluatie te organiseren.

5.2.4. Institutionele relaties verbeteren

Zowel de DGD als de BTC moeten in staat zijn om hun rol te spelen. Dat betekent dat de scheiding van de taken minder strikt moet worden geïnterpreteerd. In het veld dringen de complementariteit en wederzijdse ondersteuning van DGD en BTC zich op.

6. Gezamenlijke evaluatie van begrotingssteun aan Mali, Tunesië en Zambia.

De Dienst Bijzondere Evaluatie heeft deelgenomen aan het stuurcomité van drie gezamenlijke evaluaties die betrekking hadden op de begrotingssteun aan respectievelijk Mali, Tunesië en Zambia. Samen met de Europese Commissie en Canada heeft de Dienst zich meer in het bijzonder gebogen over de gezamenlijke evaluatie van de begrotingssteun aan Mali, dat in tegenstelling tot de twee andere landen een prioritair land is voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking. De evaluatie aangaande Mali had betrekking op de bijdragen van 8 donoren via 32 acties gericht op algemene of sectorale (onderwijs, gezondheid en decentralisatie) begrotingssteun tussen 2003 en 2009. België was betrokken bij slechts één van deze acties voor een bedrag van 8 miljoen euro; het gaat met name om het op het onderwijs gerichte "Programme d'Investissement dans le Secteur de l'Education" (PISE 2).

6.1. Resultaten

De conclusies voor de drie evaluaties zijn vergelijkbaar. Over alle casestudy's heen kunnen we een aantal lessen trekken uit de begrotingssteun als vorm van ontwikkelingshulp.

6.1.1. Onmiddellijke resultaten

De beoordeelde acties op het gebied van begrotingssteun gingen algemeen genomen gepaard met politieke overlegstructuren en technische assistentie, ook al waren de harmonisatie en afstemming tussen de donoren aangaande de prioriteiten van de partnerlanden verre van perfect. Deze acties hebben bijgedragen tot een verhoging van de financiële middelen van de betrokken landen en een verbetering van de kwaliteit van het beheer van hun overheidsfinanciën, met name van de toegekende budgetten.

In Mali vormden de bijkomende budgettaire middelen een kritische massa waardoor de discretionaire uitgaven aanzienlijk konden worden opgevoerd. Deze middelen werden aangewend voor op nationaal en sectoraal niveau vastgelegde strategische prioriteiten. Zo zouden de in de onderwijssector vastgestelde (spectaculaire) stijging van het schoolbezoek (van 65% in 2003 naar 80% in 2009) en daling van het aantal zittenblijvers (van 20% in 2003 naar 14% in 2009) bijvoorbeeld onmogelijk zijn geweest zonder begrotingssteun.

De begrotingssteun bleek ook de meest voorspelbare vorm van ontwikkelingshulp te zijn (in Mali werd tussen 2003 en 2009 gemiddeld 94% van de beloofde fondsen ook werkelijk uitbetaald) en waarschijnlijk ook die met de laagste transactiekosten.

De programma's op het vlak van begrotingssteun leverden een doeltreffende ondersteuning aan de hervormingen die de regeringen en het middenveld zelf in gang hadden gezet. Er wordt duidelijk bevestigd dat met begrotingssteun geen hervormingen kunnen worden 'gekocht', maar hij kan daarentegen wel hervormingen versterken en versnellen, wanneer die gedragen worden door een politieke wil.

6.1.2. Resultaten op lange termijn en impact

In Mali hebben de financiële stromen die op gang werden gebracht door de begrotingssteun een onmiskenbare impact gehad op de stabilisatie en groei van de economie (gemiddelde reële groei van 5% per jaar tussen 2003 en 2009). Andere factoren zoals regionale en internationale engagementen en de evolutie van de exportprijzen hebben evenwel een belangrijkere rol gespeeld. Dit kan worden verklaard door het feit dat geen enkele actie op het vlak van begrotingssteun specifiek gericht was op economische hervormingen.

De donoren hadden verwacht dat hun steun een snelle impact zou hebben op de terugdringing van de armoede, maar die verwachtingen waren niet realistisch. Toch konden de partnerlanden dankzij de begrotingssteun die bestemd was voor het opvoeren van de overheidsinvesteringen en voor de hervormingen in de sociale sector, bemoedigende resultaten voorleggen in de onderwijssector en de gezondheidszorg. Dankzij de steun aan de groei en het sociale beleid kon zowel de economische als niet-economische armoede worden teruggedrongen. Deze terugdringing is duidelijker merkbaar in stedelijke omgevingen dan op het platteland, hoewel het aantal plaatsen waar helemaal geen basisdiensten beschikbaar waren, daar wel kon worden verminderd.

6.2. Lessen uit de drie evaluaties van de begrotingssteun:

De begrotingssteun is een doeltreffend instrument in landen waar de regering de capaciteit en de wil heeft om een ontwikkelingsbeleid te implementeren. Met deze steun kan geen beleid worden "gekocht" en kunnen er geen ingrijpende politieke veranderingen tot stand worden gebracht. Wel kan het door het partnerland gevoerde beleid worden ondersteund. De steun wordt nog doeltreffender wanneer de donoren het onderling met elkaar eens zijn en zich aansluiten bij de prioriteiten van de partner.

Een dialoog over de implementatie van het hervormingsbeleid is essentieel voor de doeltreffendheid van de begrotingssteun. Het is een manier om de financiële procedures transparanter te maken en verantwoording af te leggen aan de regering en bevolking, zowel van de donoren als van de partnerlanden.

De begrotingssteun wint aan doeltreffendheid wanneer hij op een gecoördineerde en complementaire wijze wordt gekoppeld aan andere vormen van steun. Deze voordelen worden nog versterkt wanneer ze kaderen in een economisch partnerschap dat de ontwikkelingsmogelijkheden voor het partnerland bevordert.

Er is weinig verschil tussen de algemene begrotingssteun en de sectorale begrotingssteun. De keuze voor de ene of de andere modaliteit bepaalt het niveau

van de politieke dialoog - algemeen of sectoraal - maar het zijn uiteindelijk de autoriteiten van het land die beslissen over wat voor hen de prioritaire uitgaven zijn.

De begrotingssteun is geen doeltreffend instrument in de strijd tegen corruptie. De doorslaggevende factoren zijn de wil van de partnerregering om te komen tot meer transparantie en de betrokkenheid van het middenveld. De evaluaties tonen daarentegen aan dat de begrotingssteun corruptie niet meer in de hand werkt dan de andere vormen van ontwikkelingshulp, met name dan de hulp via projecten. Dit weerlegt een idee die wijd verspreid is bij tegenstanders van de begrotingssteun.

Op methodologisch vlak hebben de evaluaties het belang aangetoond van een grondige analyse van de documenten met betrekking tot de formele en informele politieke dialoog, de coördinatie van de donoren en de maatregelen op het gebied van capaciteitsversterking. Voor een goede evaluatie is het essentieel dat de actoren van de begrotingssteun van bij het begin van de interventie objectieve gegevens verzamelen en dat het beleid regelmatig wordt opgevolgd.

6.3. Voornaamste aanbevelingen

6.3.1. Voor de donorlanden

Begrotingssteun blijkt de meest voorspelbare vorm van hulp te zijn. Toch zou men de voorspelbaarheid van de uitgaven nog kunnen vergroten door erop toe te zien dat ze zoveel mogelijk gebeuren aan het begin van het begrotingsjaar, door de uitkeringsprocedures te harmoniseren en door de toekenningdrempels te vereenvoudigen. De donorlanden zouden de eis van traceerbaarheid van de overgemaakte fondsen kunnen laten vallen.

6.3.2. Voor de partnerlanden en de donoren

Via goed onderbouwde structuren voor overleg, programmering en opvolging van het beleid, kunnen de verschillende beleidsmaatregelen onderling op elkaar worden afgestemd en kan de informatieverspreiding over de resultaten ervan bij het grote publiek worden verbeterd. Er moet worden samengewerkt met de regering van het partnerland om de doelstellingen van de begrotingssteun te bepalen, de politieke dialoog te voeren in functie van deze doelstellingen en de weging te bepalen voor de indicatoren die bepalend gaan zijn voor de toekenning van de gelden.

Met technische bijstand kan de capaciteit van het partnerland om interventies uit te voeren in de door hem gedefinieerde prioritaire sectoren worden opgevoerd.

Er moet tijdig technisch kaderpersoneel worden gerekruteerd in sectoren waar er een grote kans bestaat op een tekort aan capaciteit.

6.3.3. Voor de partnerlanden

Om private investeringen, die de tegenhanger vormen van de begrotingssteun, te stimuleren, moet er een goed investeringsklimaat worden gecreëerd voor de

nationale en internationale actoren. Dit kan door een gedetailleerde diagnose uit te voeren en de daarin vastgestelde struikelblokken uit de weg te ruimen.

6.4. Perspectieven

De Dienst Bijzondere Evaluatie zal in 2013 de coördinatie op zich nemen van een gezamenlijke evaluatie van de begrotingssteun in Burundi (van alle donoren die begrotingssteun aan dit land geven) en zal daarbij rekening houden met de lessen die uit deze drie pilootevaluaties konden worden getrokken, met name wat betreft de methodologie, de samenwerking met de overheden van het partnerland en de communicatie van de resultaten van de evaluatie.

7. Schuldverlichting: drie evaluaties

7.1. Overzicht

De studie omtrent de schuldverlichting toont aan hoe de crediteuren de aanvragen van de ontwikkelingslanden tot schuldverlichting of -herschikking aanvankelijk met veel voorbehoud benaderden door herschikkingen van kleine fracties van de schuld toe te kennen of door gerichte schuldverminderingen voor te stellen in ruil voor de oprichting van compensatiefondsen in de lokale munt met een sociale finaliteit. Deze aanpak sloot nog nauw aan bij projecthulp. Het is pas vanaf 1996 met het HIPC-initiatief en meer nog vanaf 2000 met het uitgebreide HIPC-initiatief dat de crediteuren zich begonnen te scharen achter de idee dat er gecoördineerde en grootschalige maatregelen nodig waren om het sneeuwbaaleffect waardoor de meeste schulden in de derde wereld werden gekenmerkt, een halt toe te roepen. Zo stemden eerst de bilaterale crediteuren, en vanaf 2005 ook de multilaterale crediteuren in met verlichtingen tot 100% van de in aanmerking komende vorderingen.

Deze schuldverlichtingen werden grotendeels geboekt als ODA en bovendien aan nominale waarde (die gewoonlijk beduidend hoger was dan de reële waarde), een populaire maatregel bij donorlanden die hun ODA-statistieken wilden opsmukken zonder gevolg voor hun begroting.

De evaluatie van de door België toegestane schuldverlichtingen toont aan dat de Belgische vorderingen in ontwikkelingslanden aanvankelijk vooral commercieel van aard waren. Voor de vrijwaring van de niet terugbetaalde vorderingen werd de NDD ingeroepen. Die nam de plaats in van de crediteur maar keerde zich daarna tot de Staat wanneer duidelijk werd dat het debiteurland insolvent was.

Bij een schuldverlichting zijn er inputs, outputs en verwachte resultaten. De inputs zijn de geldbedragen en de modaliteit van de verlichting, met name de politieke dialoog en de andere voorwaarden. In principe leiden deze inputs tot outputs in de vorm van schuldvermindering (de stock) en de schuldendienst (de flow), tot meer nettomiddelen op het niveau van de betalingsbalans en de begroting en een beter beheer van de overheidsfinanciën. De mate waarin deze inputs effectief tot outputs leiden, bepaalt de efficiëntie van de schuldverlichting. Met dergelijke verlichtingen worden verder drie resultaten beoogd: de capaciteit van het betrokken land om zijn schuld terug te betalen versterken (debt sustainability), het sneeuwbaaleffect bestrijden (debt overhang) en het niveau en de kwaliteit van de uitgaven ten gunste van de armen verbeteren. Dat bepaalt de doeltreffendheid van de interventie. Tot slot zouden deze resultaten moeten leiden tot een welomschreven impact in termen van economische groei, terugdringing van de armoede en realisatie van de MDG, die de pertinentie van de interventie bepaalt.

Tussen 1989 en 2008 konden de minder ontwikkelde landen en midden-inkomenslanden (lage categorie) rekenen op een totale schuldverlichting of

interestverlaging van ongeveer 204 miljard dollar, waarvan 123 miljard dollar bestemd was voor HIPC-landen.

België kende zo'n 3 miljard dollar schuldverlichting toe, waarvan ongeveer 2,5 miljard op vorderingen van de NDD. Voor de drie geëvalueerde landen bedroeg de door België toegekende schuldverlichting ongeveer 1,3 miljard dollar voor de DRC, 370 miljoen dollar voor Nigeria en 217 miljoen dollar voor Kameroen.

Globaal genomen hebben de maatregelen ervoor gezorgd dat de externe schulden van de HIPC-landen werden herleid tot een houdbaar niveau¹⁰, dat het beheer van de overheidsfinanciën werd verbeterd en dat de sociale uitgaven (ten gunste van de armen) werden verhoogd. Ze hebben ook de coördinatie tussen de crediteurlanden aanzienlijk verbeterd. Het is daarentegen moeilijk om een oorzakelijk verband te leggen tussen de schuldverlichting enerzijds en de economische groei en terugdringing van de armoede anderzijds. De resultaten doen denken aan die van het programma van de begrotingssteun, waarmee de HIPC-schuldverlichtingen veel gemeen hebben.

Schuldverlichtingen zijn in essentie een gezamenlijke oefening. De modaliteiten voor de schuldverlichting of -kwijtschelding door bilaterale crediteuren waaronder België, worden vastgelegd in de Club van Parijs. Voor de donorlanden kan de schuldverlichting aanleiding geven tot arbitrages, met name wanneer ze hun steun koppelen aan het BBP. Het toekennen van grotere schuldverlichtingen zou hen ertoe kunnen brengen om hun steun via andere kanalen terug te schroeven.

De in de Club van Parijs goedgekeurde schuldverlichtingen of -kwijtscheldingen hebben gevolgen gehad voor de NDD die op Belgisch niveau borg stond voor heel wat vorderingen. Door het feit dat deze schulden kwijtgescholden waren, konden ze niet meer worden gerecupereerd. Vanaf 1991, en voor een periode van 30 jaar, werd de Belgische ontwikkelingssamenwerking aangesproken voor de aflossing van een bijzondere lening die bestemd was om de financiën van de NDD weer in evenwicht te brengen, en dit voor een bedrag van 13,64 miljoen euro per jaar. De ontwikkelingssamenwerking heeft van de NDD ook diverse vorderingen afgekocht die in het kader van de Club van Parijs waren kwijtgescholden. De aflossing gebeurde op basis van een door de NDD bepaalde fractie van de nominale waarde in plaats van op de huidige nettowaarde van de vordering.

7.2. Casestudy's

7.2.1. Nigeria

Nigeria telt 150 miljoen inwoners en is de derde economie van Afrika. Begin jaren '80 had het land een buitenlandse schuld van 9 miljard dollar. Eind 2004 bedroeg deze schuld 34 miljard dollar, waarvan 30 miljard verschuldigd was aan leden van de Club van Parijs. De schuldendienst kostte het land 1 miljard dollar per jaar. Aangezien Nigeria geen HIPC-land is, moest er onderhandeld worden over een oplossing. In 2005 sloot het land een akkoord met zijn bilaterale crediteuren waardoor de

---

¹⁰ Voor het IMF is een schuld houdbaar wanneer ze niet hoger ligt dan 150% van de waarde van de totale export van een land op één jaar.

bilaterale schuld tot nul werd herleid. Het land kon dus herbeginnen vanuit een gunstigere positie dan die van HIPC-landen.

Vijf elementen hebben een doorslaggevende rol gespeeld om tot een overeenkomst te komen:

1. een politieke wil in Nigeria om een akkoord te sluiten;
2. de kwaliteit van de Nigeriaanse delegatie en de uitzonderlijke persoonlijkheid van de delegatieleidster;
3. de duidelijke wil bij de VS en het Verenigd Koninkrijk om het akkoord te steunen als de Nigeriaanse regering het beheer van haar overheidsfinanciën en de armoedebestrijding zou hervormen. Deze wil werd ingegeven door belangen op het gebied van aardolie en de strijd tegen het terrorisme;
4. een fonds met aanspreekbare reserves uit aardolie-inkomsten.

Nigeria heeft in één keer 12 miljard dollar betaald aan zijn crediteuren, wat meer was dan wat die waarschijnlijk hadden kunnen recupereren zonder akkoord. 18 miljard werd kwijtgescholden. Het equivalent van de schuldendienst werd gestort in een virtueel fonds ter bestrijding van de armoede (VPF).

De directe effecten van het akkoord waren de kwijtschelding van de bilaterale schuld en de vrijmaking van een budgettaire ruimte van één miljard dollar per jaar, dankzij de kwijtschelding van de schuldendienst. Bovendien startte Nigeria met een hervorming van zijn openbaar beleid, meer bepaald via de strijd tegen de corruptie en een opvoering van de sociale uitgaven (gezondheidszorg, basisonderwijs, water en sanitair, huisvesting).

Ook de indirecte effecten zijn belangrijk: houdbare schuld, macro-economische stabiliteit, solvabiliteit en hernieuwd internationaal krediet. De sociale uitgaven dragen bij tot de bestrijding van de armoede. Toch leidt dit niet automatisch tot een verbetering van de infrastructuur op het platteland (wegen, elektriciteit). De deelstaten werken mee aan de implementatie van de VPF-fondsen, en sommige met succes. Heel wat groeperingen zijn geïnteresseerd in een voortzetting van de sociale uitgaven, en de evaluatoren zijn van mening dat het VPF duurzaam zal zijn.

Hieruit kunnen we afleiden dat de schuldverlichting in Nigeria heeft geleid tot een duidelijke vooruitgang op het gebied van ontwikkeling.

7.2.2. DRC

Geen enkel land heeft kunnen genieten van zoveel schuldherschikkingen, als Zaïre/Congo. De DRC heeft er zeven jaar lang over gedaan, van 2003 tot 2010, om van het HIPC decision point tot het HIPC completion point te komen, en dat was dan nog eerder toe te schrijven aan een politieke beslissing dan aan economische realisaties: Congo moest op 30 juni 2010, 50 jaar na de onafhankelijkheid, kunnen aantonen dat het een houdbare schuld had.

In 1973-75 was Zaïre voor 2,5 miljard dollar leningen aangegaan, met name voor de financiering van vier grote projecten: de Inga I en II dammen en turbines, de Inga-Shaba hoogspanningslijn, de mijnbouwonderneming Tenke Fungurume, Maluku/Sosider en de Ciementerie Nationale. Aangezien al deze projecten bankroet gingen, was de economische basis voor de terugbetaling van deze leningen al snel verdwenen en nam de schuld hand over hand toe tot een bedrag van 13 miljard dollar in 2000. Ongeveer 80% van de schuld bestond uit achterstallige bedragen. In

2001 onderhandelde Congo met het IMF en de Wereldbank een economisch herstelprogramma met onder andere een controle op de hyperinflatie en de overheidsuitgaven waardoor het land het HIPC decision point bereikte. Toen in 2010 het completion point werd bereikt, was de schuld gedaald tot ongeveer 1,5 miljard dollar. In totaal heeft België voor zo'n 1,3 miljard dollar schuldverlichting toegekend aan de DRC. Om te garanderen dat de schuld houdbaar blijft, hebben de WB en het IMF geëist dat er opnieuw onderhandeld werd over twee contracten die in 2007 en 2008 werden afgesloten met China en die een groot risico inhielden dat de nauwelijks gestabiliseerde economie opnieuw in een neerwaartse spiraal terechtkwam.

Zonder akkoorden zou de uitstaande schuld in 2010 opgelopen zijn tot bijna 16 miljard dollar. Aangezien Congo enkel nog aan de internationale financiële instellingen schulden terugbetaalde, is het gevaarlijk om te spreken over een effect op de financiële stromen. De evaluatoren zijn echter van oordeel dat het wantrouwen van de bilaterale donoren tot een vermindering van hun steun zou hebben geleid. Er zijn echter nog heel wat andere factoren die een rol hebben gespeeld in het herstel van de Congolese situatie, in het bijzonder de vredesakkoorden van 2003 (Sun City).

De evaluatoren zijn van oordeel dat het HIPC-programma in Congo niet doeltreffend was als instrument in de strijd tegen armoede. Eerst en vooral zijn de uitgaven die worden gefinancierd door de schuldverlichting beperkt (1 à 2% van het BBP) en kunnen ze dus slechts een beperkt effect hebben. Anderzijds zijn de uitgaven die worden gedefinieerd als HIPC-uitgaven in feite uitgaven die enkel op zeer indirecte wijze een invloed hebben op de armoede. Het nut en de indirecte effecten moeten worden beoordeeld in het ruimere kader van de heropbouw van de Staat en de versterking van de democratie. Het economisch herstel en de schuldverlichting zijn daar slechts twee facetten van. Om de armoede doeltreffend te kunnen bestrijden, zijn er meer middelen en een krachtadiger engagement nodig dan een HIPC-programma.

We stellen evenwel vast dat de sociale uitgaven hoger lagen dan de HIPC-uitgaven. Dat wijst op een zekere wil bij de autoriteiten om te investeren in deze sectoren. Maar het oorzakelijk verband met de schuldverlichting is te vaag om conclusies te kunnen trekken over de doeltreffendheid van de schuldverlichting als instrument in de ontwikkelingssamenwerking.

7.2.3. Kameroen

Kameroen is een klassiek HIPC-geval: een economie die sterk afhankelijk is van aardolie en in een crisis terechtkwam toen de grondstofprijzen in de jaren '80 kelderden, met een onhoudbare schuldenspiraal tot gevolg. Kameroen heeft kunnen genieten van de uitgebreide HIPC-regeling en bereikte in 2002 het decision point. Vier jaar later, in 2006, werd het completion point bereikt. Het land kon daarenboven genieten van het MDRI-initiatief, waardoor zijn multilaterale schulden werden kwijtescholden en de buitenlandse schuld, dankzij de aardolie-inkomsten, vervolgens tot een houdbaar niveau van minder dan 150 % van de totale export kon worden teruggebracht.

Kameroen bewijst dat een georganiseerd initiatief van donoren op grote schaal de schuldenspiraal kan doorbreken. Als het land beschikt over een economische basis en

zich houdt aan de gestelde voorwaarden, kan schuldverlichting doeltreffend zijn als instrument in de strijd tegen de armoede.

8. Conclusie: Hoe moet de impact van de interventies op het gebied van ontwikkelingssamenwerking nu worden beoordeeld?

Het Actieprogramma van Accra spoort de donor- en de partnerlanden aan om ontwikkeling te blijven stimuleren: *"Resultaten blijven boeken op het gebied van ontwikkeling - en deze resultaten kenbaar maken - moet de kern vormen van al onze acties. Meer dan ooit verwachten de burgers en de belastingbetalers van alle landen dat de inspanningen die worden geleverd op het gebied van ontwikkeling, tastbare resultaten opleveren. We zullen aantonen dat onze acties een positief effect hebben op de levensomstandigheden van de betrokken bevolking. We zullen elkaar rekenschap geven van de behaalde resultaten en we zullen rekenschap afleggen aan onze parlementen en aan de organen van de uitvoerende macht. "*

8.1. Basisprincipes

De DAC definieert "impact" als de *"positieve en negatieve, primaire en secundaire effecten op lange termijn die al dan niet rechtstreeks en al dan niet bewust door een ontwikkelingsinterventie worden teweeggebracht."* De term "effect" wordt op zijn beurt gedefinieerd als een *"al dan niet verwachte verandering die rechtstreeks of onrechtstreeks kan worden toegeschreven aan een interventie. "*

Het concept impact wordt enerzijds geassocieerd met effecten op lange termijn die duurzame veranderingen teweegbrengen en anderzijds met het concept toeschrijving (attributie): de oorzaak van de vastgestelde effecten ligt bij de interventie. De impact komt eveneens overeen met het verschil tussen een gewijzigde situatie na een interventie en een situatie waarbij er geen interventie is geweest.

De evaluatie van de impact tracht dit verschil te meten. Om daartoe te komen moet men de situatie van een testgroep kunnen vergelijken met die van een controlegroep¹¹. De bepaling van dit verschil zal in ieder geval kwantitatieve elementen omvatten; die zullen eventueel worden bekrachtigd door kwalitatieve informatie of percepties na een triangulatie.

Bij een impactevaluatie zal in het bijzonder getracht worden om oorzakelijke verbanden aan het licht te brengen tussen een interventie en vastgestelde effecten.

Verder worden bij een impactevaluatie effecten op lange termijn bestudeerd. Het kan een tijd duren voordat de verwachte veranderingen merkbaar worden, vaak langer

---

¹¹ Counterfactual genoemd in het evaluatiejargon

dan de duur van het project. Een ex post evaluatie kan een oplossing zijn. Wanneer er evenwel rekening wordt gehouden met de evaluatie van bij het begin van de interventie en er indicatoren worden gedefinieerd met basiswaarden en doelwaarden die verwacht worden op het einde van de interventiecyclus, dan kunnen resultaten en impacts gemeten worden. Dit veronderstelt een effectief en op de resultaten gefocust M&E-systeem.

8.2. Impactevaluatie van vier projecten van de gouvernementele samenwerking

8.2.1. Verantwoording

Het besluit van de DBE om impactevaluaties te organiseren, werd ingegeven door meerdere redenen:

8.2.1.1. Rekenschap afleggen en rapporteren over de resultaten

Het parlement en de publieke opinie moeten worden ingelicht over de effecten van de ontwikkelingsamenwerking. Daarbij stelt zich het probleem van de toeschrijving: *in hoeverre kan de verbetering van een bepaalde situatie worden toegeschreven aan een project of programma van de Belgische ontwikkelingssamenwerking, en in welke mate hebben andere factoren meegespeeld?*¹² "

8.2.1.2. De kwaliteit van de Belgische interventies in de toekomst verbeteren.

Een impactevaluatie dient om lessen te trekken uit ervaringen en zo projecten, programma's, strategieën of toekomstige beleidslijnen te kunnen verbeteren. Een van de taken van de Dienst Bijzondere Evaluatie bestaat erin om optimaal bruikbare aanbevelingen te formuleren die erop gericht zijn het beleid inzake ontwikkelingsamenwerking bij te stellen en te verbeteren.

8.2.1.3. De besluitvorming consolideren

Een impactevaluatie dient om argumenten aan te dragen waarmee beslissingen kunnen worden onderbouwd.

8.2.1.4. De methodologische kennis verbeteren

De eerste impactevaluaties zullen niet enkel bedoeld zijn om rekenschap af te leggen, maar zullen ook duidelijk een lerende dimensie hebben. Momenteel beheerst de DBE de methodologieën die worden gebruikt bij impactevaluaties nog niet en het is belangrijk om deze competentie te verwerven.

---

¹² Algemene beleidsnota, Charles Michel

8.2.1.5. Het evaluatiebeleid vervolledigen

Als de resultaten van de eerste impactevaluaties positief zijn, zal de DBE regelmatig dergelijke evaluaties in haar programma's opnemen.

8.2.1.6. De rol van de verschillende actoren verduidelijken

De Dienst Bijzondere Evaluatie stoelt zijn evaluatiestrategie op een piramide die wordt gevormd door de evaluaties van de M&E-systemen die door de verschillende partners worden gehanteerd. De kwaliteit van de evaluaties door S4 hangt ten dele af van de vlotheid van de communicatie tussen de verschillende betrokken actoren (vertrekkende van het terrein) en van de kwaliteit van de meegedeelde informatie. Het is belangrijk dat wordt verduidelijkt welke rol elke actor precies vervult in deze evaluatiepiramide.

8.2.2. Struikelblokken

Het beoordelen van de impact houdt meer in dan kijken of een interventie haar doelstellingen heeft bereikt. Een impactevaluatie heeft met name betrekking op 'attributie' waarbij wordt getracht oorzakelijke verbanden te leggen en conclusies te trekken uit de relatie tussen interventies en vastgestelde veranderingen (al dan niet voorzien). Deze kwestie is des te moeilijker omdat de effecten op lange termijn gewoonlijk niet aan één enkele oorzaak kunnen worden toegeschreven.

De kwaliteit van de evaluaties die de DBE kan produceren hangt grotendeels af van de betrouwbaarheid van de gegevens die worden gerapporteerd via de systemen voor opvolging en evaluatie van de partners in de uitvoering. De kwaliteit van de opvolgingsgegevens hangt op haar beurt af van een kwaliteitsvolle planning waarin wordt voorzien in de productie van gegevens.

Het kan moeilijk zijn om betrouwbare kwantitatieve gegevens over een interventie te verkrijgen, onder meer wanneer de opvolgingssystemen geen gegevens genereren. Het is nog moeilijker om een evaluatie uit te voeren waarbij een vergelijking wordt gemaakt tussen testgroepen en een controlegroep. Idealiter moeten dergelijke vergelijkingen over meerdere jaren lopen. Dat kan ethische problemen met zich meebrengen, maar ook organisatorische en financiële hoofdbrekens.

8.2.3. Voorwerp en scope van de evaluatie

De DBE besliste in 2010 om een "pilootevaluatie" te organiseren van de impact van vier samenwerkingsprojecten:

- RWANDA - Gezondheidszorg: Referentielaboratorium volksgezondheid (Laboratoire de Référence en Santé Publique of LRSP) (2002-2007).
- DRC/CONGO - Onderwijs: Ondersteuning van het technisch en beroepsonderwijs fase 2 - Uitbreiding tot het volledige nationale grondgebied. (2005- 2008)
- SENEGAL - Kleine infrastructuur (water): Project ter verbetering en versterking van de watervoorziening in het Aardnotenbekken (PARPEBA) (regio's Diourbel, Fatick, Kaffrine en Kaolack) (2002-2008)
- MAROKKO - Plattelandsontwikkeling: Kleine en middelgrote hydraulica (KMH) - Tiznit. (2004-2007).

Aangezien deze geëvalueerde interventies "test cases" vormen, heeft de DBE geopteerd voor de volgende selectiecriteria:

- Gevarieerde steekproeven: verschillende contexten (landen) en sectoren (contextuele factoren zijn van belang in een impactevaluatie);
- Interventies waarvan de impact wordt geformuleerd in het kader van een globale programmering (overheidsprojecten opgenomen in de Indicatieve Samenwerkingsprogramma's en geïmplementeerd door de Belgische Technische Coöperatie).
- Ex post evaluatie (het duurt een tijd voordat de verwachte impact merkbaar wordt, vaak langer dan de duur van het project);
- Haalbaarheid (traceerbare en bereikbare projecten);
- Antwoord op een vraag (van de attachés).

De door de evaluatie gedekte periode gaat van het einde van het project tot de terreinmissies.

8.2.4. Doelstellingen

De evaluatie zal nagaan in welke mate de verwachte effecten van de vier interventies werden bereikt. Ze zal ook de niet-verwachte (positieve en negatieve) effecten identificeren en die meten. Ze zal de duurzaamheid van de verbeteringen die de interventies hebben opgeleverd, beoordelen. De evaluatie zal trachten om de impact van de interventies te meten, met name op de economische situatie (in termen van voedselzekerheid, levensomstandigheden, toegang tot infrastructuren, enz.) en de sociale situatie (onderwijs, gezondheid, sanitaire situatie) van de begunstigden (met bijzondere aandacht voor vrouwen en kwetsbare groepen).

Ze zal de reële veranderingen op het terrein observeren en nagaan of er een oorzakelijk verband bestaat tussen de interventies en deze veranderingen.

Met het oog op de vormende dimensie zal de evaluatie aan de DBE een rapport opleveren met daarin:

- de verschillende methodologieën (kwantitatief en kwalitatief) die werden gebruikt om de impact te evalueren;
- de sterke punten, zwakke punten en comparatieve voordelen van de verschillende methodes (en de combinaties daarvan) in functie van de context;
- aanbevelingen over het gebruik van deze methodes (en met name over de manier waarop kan worden ingegaan op bepaalde uitdagingen die inherent zijn aan dit type evaluatie);
- aanbevelingen met het oog op het kaderen van de impactevaluaties in een meer globale evaluatiestrategie;
- aanbevelingen met het oog op het nauwkeuriger omschrijven van de rol van de verschillende actoren in de evaluatiepiramide (met nadruk op de impact).

Met het oog op de summatieve dimensie (rekenschap afleggen) zal de evaluatie (in de vorm van een afzonderlijk rapport) de DBE, de DGD en de attachés conclusies en lessen aanleveren met betrekking tot de geëvalueerde projecten (en hun duurzaamheid) alsook algemene aanbevelingen over hoe de impact van toekomstige interventies kan worden verbeterd.

Bijlagen

Bijlage 1 Tabellen en grafieken

Tabel 1 toont de toename van de demografische druk in de partnerlanden van België tussen 1960 en 2020 (prognose). De gemiddelde bevolkingsdichtheid per land zegt niets over de reële dichtheid in landen waar volledige gebieden moeilijk bewoonbaar zijn (woestijn in West- en Noord-Afrika, wouden in Congo, de Andes in Latijns-Amerika). In die landen kan de demografische druk best hoger zijn dan het gemiddelde in de meer gematigde zones.

Voor Burundi, Rwanda en de Palestijnse gebieden wijst alles erop dat bij elke op ontwikkeling gericht interventie rekening zal moeten worden gehouden met de bevolkingsexplosie, vooral wanneer men denkt aan duurzaamheid en impact.

De **grafiek** geeft een beter beeld van de gegevens uit de tabel.

Tabel 2 toont de evolutie van het Belgische aandeel van de ODA naar de partnerlanden van 1960 tot 2010.

In Vietnam en Tanzania vertegenwoordigt de Belgische steun minder dan 1% van de ODA.

Door bepaalde eenmalige operaties kunnen de cijfers een vertekend beeld geven van de realiteit en van de tendens op meerdere jaren. In Peru is de ODA voor 2010 negatief, waarschijnlijk na terugbetalingen van leningen. De cijfers zoals van Congo in 2010 zijn sterk toegenomen na een schuldverlichting.

Tabel 3 toont de evolutie van de globale ODA per inwoner voor de partnerlanden van 1960 tot 2010.

Tabel 4 toont de evolutie van de Belgische ODA per inwoner voor de partnerlanden van 1960 tot 2010. Ook hier moet rekening worden gehouden met uitzonderlijke situaties die de cijfers kunnen vervormen, zoals de schuldkwijtschelding van Congo in 2010.

Het beperkte relatieve gewicht van de Belgische steun in sommige landen zou onderzocht moeten worden om te zien of deze steun een echte meerwaarde biedt.

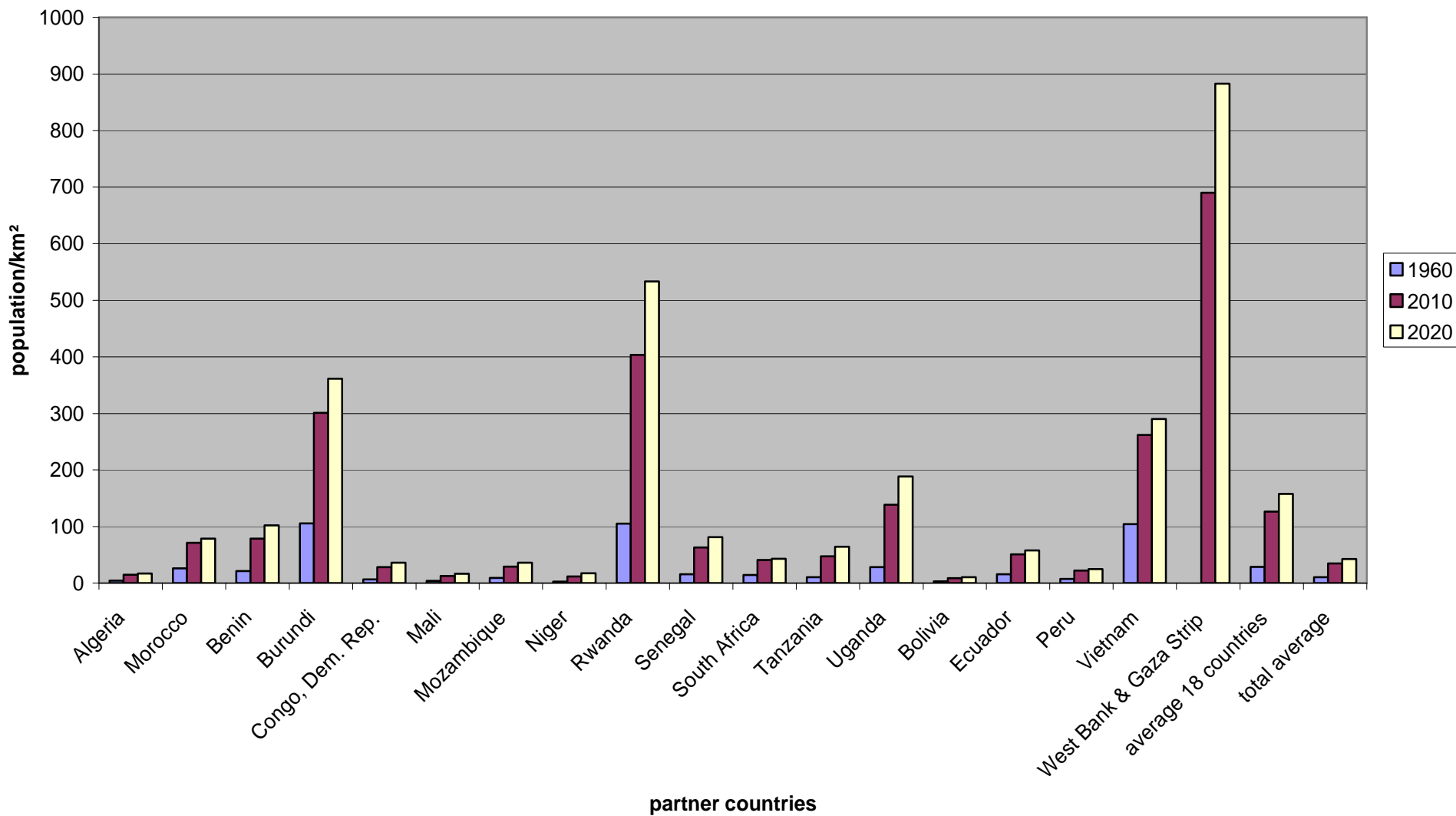

Tabel 1 Partnerlanden
Demografische evolutie 1960-2020
Aantal inwoners per km²

country	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020
Algerije	4,5	5,8	7,9	10,6	12,8	14,9	16,9
Marokko	26,0	34,3	43,8	55,5	64,5	71,6	78,6
Benin	21,5	25,3	32,1	42,4	57,9	78,6	102,3
Burundi	105,7	126,2	148,4	201,3	229,0	301,2	361,3
Congo, Dem. Rep.	6,6	8,6	11,5	15,5	21,2	28,1	36,3
Mali	4,2	4,9	5,8	7,0	9,1	12,4	16,6
Mozambique	9,5	11,8	15,2	16,9	22,7	29,2	36,4
Niger	2,6	3,5	4,6	6,1	8,6	12,2	17,4
Rwanda	105,2	142,3	196,6	270,0	307,5	403,4	533,1
Senegal	15,5	20,8	27,5	36,8	48,3	63,2	81,3
Zuid-Afrika	14,2	18,1	22,6	28,8	36,0	40,9	43,1
Tanzania	10,7	14,4	19,8	27,0	36,0	47,4	64,6
Oeganda	28,2	39,2	52,5	73,4	100,5	138,7	188,4
Bolivia	3,1	3,8	4,9	6,1	7,6	9,0	10,6
Ecuador	15,7	21,1	28,1	36,2	43,5	51,0	57,7
Peru	7,7	10,3	13,5	16,9	20,1	22,6	25,2
Vietnam	104,7	128,8	161,9	199,0	234,0	262,1	290,5
Westelijke Jordaanoever & Gazastrook	0,0	0,0	0,0	328,6	499,0	689,7	883,1
gemiddelde 18 landen	28,6	36,4	46,9	76,6	97,7	126,5	158,0
totaal gemiddelde	10,7	13,7	17,7	22,9	28,7	35,1	42,4

Bron OESO/DAC

bevolkingsdruk

**Tabel 2 Partnerlanden
Belgisch aandeel van de ODA
1960-2010**

		Jaar	1960	1970	1980	1990	2000	2007	2008	2009	2010
Ontvanger											
Ontwikkelingslanden, Totaal			2,61%	1,67%	1,25%	1,02%	1,19%	1,16%	1,08%	1,25%	1,63%
Ontwikkelingslanden, Totaal	Algerije		n.b.	0,15%	1,94%	0,74%	0,59%	3,29%	3,19%	3,47%	5,21%
	Marokko		n.b.	2,43%	1,16%	0,27%	1,28%	1,04%	1,04%	2,41%	2,11%
	Benin		n.b.	0,83%	0,55%	0,53%	2,11%	3,16%	3,40%	3,75%	4,30%
	Burundi		99,65%	56,57%	22,59%	15,97%	7,24%	5,60%	11,19%	9,30%	9,28%
	Congo, Dem. Rep.		89,38%	59,38%	37,64%	11,39%	16,76%	15,99%	10,00%	7,51%	19,42%
	Mali		n.b.	0,10%	0,63%	0,97%	2,43%	1,93%	2,44%	1,99%	1,79%
	Mozambique		n.b.	n.b.	0,48%	0,08%	0,32%	1,36%	1,32%	1,15%	1,80%
	Niger		n.b.	0,31%	5,83%	1,28%	5,42%	2,93%	3,57%	5,61%	4,81%
	Rwanda		99,65%	52,79%	21,94%	15,96%	5,82%	6,14%	7,06%	8,80%	7,09%
	Senegal		n.b.	0,98%	2,32%	1,34%	1,50%	2,64%	1,96%	1,90%	1,97%
	Zuid-Afrika		n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	0,98%	1,84%	1,86%	1,69%	1,54%
	Tanzania		n.b.	0,02%	0,35%	1,33%	0,87%	0,48%	0,81%	0,72%	0,79%
	Oeganda		n.b.	0,04%	0,48%	4,67%	1,38%	1,58%	1,71%	2,19%	2,86%
	Bolivia		n.b.	0,80%	0,85%	1,24%	2,33%	3,00%	2,82%	3,42%	3,19%
	Ecuador		n.b.	0,44%	3,01%	2,39%	4,89%	8,84%	7,77%	5,80%	7,74%
	Peru		n.b.	1,59%	2,20%	1,04%	0,99%	4,32%	6,43%	4,94%	-7,36%
Westelijke Jordaanoever & Gazastrook		n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	2,49%	2,41%	2,26%	1,31%	1,57%	
Vietnam		n.b.	0,02%	0,78%	0,21%	3,20%	0,76%	1,07%	0,65%	0,80%	
LDC's, Totaal			27,71%	9,63%	2,99%	1,75%	1,46%	1,49%	1,39%	1,52%	2,54%
Andere LIC's, Totaal			n.b.	0,26%	0,70%	0,32%	1,69%	0,43%	0,66%	0,66%	0,59%
LMIC's, Totaal			n.b.	0,56%	0,82%	0,34%	0,56%	0,72%	0,88%	0,72%	0,75%
UMIC's, Totaal			n.b.	0,74%	0,72%	0,72%	0,92%	0,49%	0,50%	0,52%	0,45%
HIPC's, Totaal			35,99%	8,81%	3,82%	1,85%	1,73%	1,80%	1,52%	1,68%	2,75%

Bron OESO/DAC **Tabel 3 Partnerlanden**

ODA per inwoner in constante USD (2009) 1 euro = 1,30 USD

Jaar		1960	1970	1980	1990	2000	2007	2008	2009	2010
Ontvanger										
Ontwikkelingslanden, Totaal		15	15	24	22	15	21	23	23	23
Ontwikkelingslanden, Totaal	Algerije	327	63	25	20	11	12	9	9	6
	Marokko	30	34	138	77	24	41	45	29	32
	Benin	0	38	58	88	61	61	75	79	79
	Burundi	27	37	66	74	23	64	64	69	76
	Congo, Dem. Rep.	55	31	37	38	6	23	27	37	52
	Mali	0	25	88	87	41	75	65	66	71
	Mozambique	0	0	31	114	79	83	85	88	84
	Niger	0	50	66	77	30	41	41	31	48
	Rwanda	29	42	71	64	61	75	90	91	97
	Senegal	0	73	113	173	72	79	88	84	75
	Zuid-Afrika	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	17	17	22	22	21
	Tanzania	10	24	84	70	45	73	53	67	65
	Oeganda	29	18	8	21	37	33	31	31	31
	Bolivia	20	42	74	126	87	55	64	74	68
	Ecuador	8	23	13	24	18	16	16	15	11
	Peru	-8	26	27	28	20	13	16	15	-8
	Westelijke Jordanoever & Gazastrook	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	153	224	333	430	386
Vietnam	33	47	11	4	28	32	30	43	33	
LDC's, Totaal		13	18	52	50	29	44	48	49	53
LMIC's, Totaal		10	9	13	12	7	9	9	8	7
HIPC's, Totaal		15	29	57	66	38	60	61	68	71

Bron: OESO/DAC

**Tabel 4 Partnerlanden
Belgische ODA per inwoner in constante USD (2009) 1 euro = 1,30 USD**

Donor		BE								
Type bedrag		Constate Prijzen (2009 USD)								
Type steun		Totaal ODA, Netto uitbetalingen/ per capita								
Jaar		1960	1970	1980	1990	2000	2007	2008	2009	2010
Ontvanger										
Ontwikkelingslanden, Totaal		0,40	0,26	0,30	0,22	0,18	0,24	0,25	0,29	0,37
Ontwikkelingslanden, Totaal	Algerije	n.b.	0,09	0,48	0,15	0,07	0,40	0,29	0,32	0,30
	Marokko	n.b.	0,82	1,60	0,21	0,31	0,43	0,47	0,71	0,67
	Benin	n.b.	0,32	0,32	0,47	1,29	1,93	2,56	2,97	3,39
	Burundi	26,89	20,79	14,84	11,77	1,70	3,58	7,15	6,39	7,03
	Congo, Dem. Rep.	48,72	18,64	13,90	4,37	0,97	3,62	2,73	2,76	10,19
	Mali	n.b.	0,02	0,56	0,85	1,00	1,45	1,58	1,32	1,26
	Mozambique	n.b.	n.b.	0,15	0,09	0,25	1,13	1,13	1,01	1,50
	Niger	n.b.	0,15	3,82	0,99	1,63	1,19	1,48	1,76	2,33
	Rwanda	28,54	22,30	15,47	10,18	3,56	4,59	6,37	7,97	6,86
	Senegal	0,00	0,71	2,61	2,32	1,09	2,08	1,73	1,59	1,48
	Zuid-Afrika	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	0,17	0,32	0,42	0,37	0,32
	Tanzania	n.b.	0,01	0,29	0,93	0,39	0,35	0,43	0,49	0,52
	Oeganda	n.b.	0,01	0,04	0,99	0,50	0,52	0,53	0,68	0,88
	Bolivia	n.b.	0,34	0,63	1,56	2,03	1,65	1,81	2,54	2,18
	Ecuador	n.b.	0,10	0,40	0,58	0,88	1,45	1,24	0,84	0,84
	Peru	n.b.	0,41	0,59	0,30	0,19	0,57	1,02	0,76	0,56
	Westelijke Jordaanoever & Gazastrook	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	3,80	5,40	7,52	5,62	6,07
Vietnam	n.b.	0,01	0,09	0,01	0,89	0,24	0,32	0,28	0,27	
LDC's, Totaal		3,72	1,74	1,55	0,87	0,42	0,66	0,66	0,75	1,34
LMIC's, Totaal		n.b.	0,05	0,11	0,04	0,04	0,06	0,08	0,05	0,05
HIPC's, Totaal		5,35	2,52	2,19	1,21	0,65	1,09	0,93	1,15	1,95

Bron: OESO/DAC

Bijlage 2.   Antwoorden op evaluaties

2.1. Belgisch Overlevingsfonds : Antwoorden van de beherende diensten van de DG-D (D5 en D2.2) en van de uitvoerende organisatie (Coalitie tegen de Honger).

Aanbevelingen	Standpunt van de diensten van de DG D (D5 en D2.2) over de aanbevelingen	Standpunt van de Coalitie tegen de Honger over de aanbevelingen
<p>1. Vaststelling van een precieze baseline en een eenvoudig systeem voor de meting en evaluatie van de effecten van de hoofdactiviteiten van het programma.</p>	<p>Ja. De beoordelingsgroep doet opmerken dat de aanbevelingen niet in de juiste volgorde zijn gestructureerd: de eerste aanbeveling betreft de baseline. De eerste stap is eigenlijk de strategiebepaling (aanbeveling 3), gevolgd door de bepaling van de doelstellingen en van de te bereiken resultaten (aanbeveling 4) ten aanzien van de doelgroepen (aanbeveling 5); pas daarna komt de vaststelling van een baseline aan de hand van de parameters voor ontwikkelingseducatie bij de aanvang van het programma en kunnen de resultaten worden gemeten die na afloop van het programma zijn bereikt.</p>	<p>ja. Het is belangrijk dat een baseline wordt vastgesteld op grond van de toegepaste strategieën en de doelstellingen.</p>
<p>2. De rol van de parlementaire werkgroep zou moeten worden opgehelderd, beter bekend moeten zijn bij alle betrokken actoren en toegepast moeten worden.</p>	<p>ja. Er is enige begripsverwarring tussen «de werkgroep » en «de parlementsleden ». De parlementsleden zijn een doelgroep van de informatie- en sensibiliseringsprogramma's. De werkgroep moet een voortrekkersrol krijgen in: i) het beheer van het Zuidluik van de programma's van het BFVZ; ii) de sensibilisering in het Zuiden opdat de beleidslijnen coherenter worden en iii) de sensibilisering in het Noorden (mobilisering en gedragsverandering van de doelgroep en acties van de parlementsleden en de partnerorganisaties die niet alleen op ngo's zijn gericht)</p>	<p>ja. Er moet opheldering komen over wie wat doet in het beheer van het "sensibiliserings"budget van het BFVZ, met name over de taken van de parlementaire werkgroep, het BFVZ, de DGD, de CTH. Het is aan de parlementaire werkgroep om de grote lijnen van de acties van het FBVZ uit te zetten. Er is behoefte aan meer systematische communicatie tussen de deelnemers aan het onderdeel « sensibilisering »</p>
<p>3. Allereerst zouden de verschillende partijen bij het programma rond de te bereiken resultaten een strategie moeten opbouwen, bespreken en goedkeuren, met het oog op een betere toe-eigening. Zo kan bovendien het type baseline worden gepreciseerd dat volgens de te bereiken resultaten gebruikt moet worden.</p>	<p>Ja om in onderling overleg een strategie te bepalen die de activiteiten en de te bereiken resultaten omvat. Het programma in het Zuiden sluit nauw aan bij het programma in het Noorden. Vanuit de projecten en/of programma's worden concrete acties opgezet, waardoor het programma in het Zuiden tot een verbetering van de voedselzekerheid leidt. De sensibilisering in het Zuiden moet het lokale beleid ten gunste van een betere voedselzekerheid aansturen. De rapportering aan de werkgroep en de sensibiliseringscampagne in het Noorden zijn een uiting van het streven naar meer samenhang tussen de ontwikkelingsacties, met name, maar niet alleen, de acties van het BFVZ, van het streven de doelgroep te mobiliseren op het niveau van het grote publiek, en in te werken op de parlementaire actie die van invloed is op de besluitvorming. (Resultaatgericht beheer)</p>	<p>ja. De CTH kan zich vinden in het streven naar een betere samenhang tussen het programma in hetNoorden en het programma in het Zuiden De Coalitie vraagt wel een duurzame verankering om een strategie te kunnen uitwerken die loskomt van de context van noodhulp en die geleidelijk kan worden ontwikkeld. Een programmering over 3 x 3 jaar lijkt hierbij aangewezen.</p>

<p>4. De doelstellingen van het Noordluik van het BFVZ zouden beter gedefinieerd moeten worden naargelang de einddoelstellingen van het Zuidluik van het Fonds. De acties op het vlak van informatie, sensibilisering en mobilisering van de basissteun zijn op zich immers slechts instrumenten om die doelstellingen te verwezenlijken.</p>	<p>Ja om een interventielogica uit te werken die vertrekt vanuit een resultaatgericht beheer (cfr. de resultatenketen in de bijlage op blz. 18). Voor informatie en sensibilisering wordt gekozen voor een aanpak per land omdat het BFVZ werkt met « landenprogramma's » die de nationale strategie, de nationale instellingen en de lokale actoren onderbouwen.</p> <p>De voedselzekerheid wordt per land in kaart gebracht met aan de ene kant een analyse van de vooruitstrevende krachten en aan de andere kant de factoren die een verbetering van de voedselzekerheid belemmeren. De analyse strekt zich voorbij de actie van de ngo's uit tot alle actoren (bilateraal, multilateraal, FBVZ, de Belgische samenwerking en daarbuiten).</p> <p>De informatie- en sensibiliseringsacties die in het kader van het BFVZ worden gefinancierd, moeten los staan van de sensibiliseringsacties voor andere programma's van de DG D.</p>	<p>Ja. De sensibiliseringsacties in het Noorden zijn van die aard dat zij, vanuit alle actoren van de Belgische samenwerking, een versterking van de voedselzekerheid die de Zuidacties beogen, helpen tot stand brengen</p> <p>Het is wenselijk dat een betere aansluiting tot stand komt tussen het programma in het Zuiden en het programma in het Noorden. Alleen moet verder worden gekeken dan een debat of informatie over de activiteiten van het Fonds.</p> <p>Acties voor meer voedselzekerheid hebben plaats in een globale context waarbij echter ook vraagtekens moeten worden geplaatst; daarbij kan worden gekeken naar initiatieven in landen die geen deel uitmaken van het werkgebied van het BFVZ.</p> <p>De doelstellingen en de verscheidenheid van de actoren kunnen een goede basis vormen om een onderscheid aan te brengen in de informatie- en sensibiliseringsacties die het BFVZ financiert.</p>
<p>5. Hoewel het programma de hele publieke opinie wil bereiken, is het zaak om de mythe van het 'brede publiek' te vermijden. Een 'breed publiek' bestaat niet, en daarom is het zaak om:</p> <p>a) <u>zich specifiek te richten op de gewenste doelgroep</u>: een jong publiek reageert bijvoorbeeld beter op een debat dat rond een film wordt georganiseerd.</p> <p>b) <u>voor elk publiek de doelstellingen vast te leggen</u>: de kennis van een bepaalde problematiek onder een grote groep bevorderen via massacommunicatie of aan de bewustmaking van de opinie werken via terugkerende activiteiten die tot</p>	<p>Ja.</p> <p>Er is niet zoiets als de mythe van het grote publiek. Volgens de diensten van de DG D geeft een toespitsing op de leeftijdsgroep 15- 25 jaar het beste resultaat. Met sensibiliseringsacties kan bij dit publiek de spiraal kennis → mobilisering → engagement op gang worden gebracht (er moeten dan wel meetbare indicatoren voorhanden zijn). <u>Opmerking^[1]</u></p> <p>Het tweede doelpubliek is te vinden op het niveau van de dynamiek van de werkgroep die moet worden versterkt (sensibiliseringsacties zijn gericht op de parlementsleden; het is van belang dat de werkgroep zich pro-actiever opstelt bij het beheer van het BFVZ ; in dit verband is het wat kort door de bocht om te zeggen dat de volledige dynamiek van de werkgroep een zaak is van de parlementsleden alleen. Alle organisaties zitten immers in de werkgroep ; het BFVZ is een programma voor partnercoalitie</p>	<p>Ja</p> <p>De acties met het oog op de sensibilisering en de informatie van het publiek moeten gericht zijn op specifieke publieksgroepen die een plaats krijgen in de strategieën op middellange termijn. De beschikbare budgetten zijn van die aard dat slechts een gering aantal publieksgroepen kan worden aangesproken. Ofwel wordt voortgeborduurd op programma's van andere actoren die zich niet tot gerichte acties hoeven te beperken.</p> <p>De CTH vindt het belangrijk de parlementaire werkgroep en de «actoren » van de Belgische samenwerking als doelpubliek te betrekken. Dit bevordert de variatie van de activiteiten die het BFVZ financiert.</p> <p>Het is wel zaak alle partners van het BFVZ tot de « actoren » van de samenwerking te rekenen.</p>

^[1] Opmerking: deze actie voor ontwikkelingseducatie in de leeftijdsgroep 15-25 jaar is in zekere zin een terugkeer naar soortgelijke acties rond voedselzekerheid, die D5 in 2002 -2003 opzette voor leerlingen van het secundair onderwijs. Deze actie komt niet aan bod in dit evaluatierapport omdat ze niet georganiseerd of gefinancierd werd door het BOF, dat er wel zijn medewerking aan verleende.

<p>deelname aanzetten, enz. c) <u>in tweede instantie het scheppen van banden tussen die doelpublieken te bevorderen</u>: bijvoorbeeld via sensibiliseren van de opinie en via interpellatie van de parlementariërs, zodat zij zich meer betrokken voelen bij de eisen van het publiek en ze in hun eigen strategieën kunnen verwerken.</p>	<p>(werken met verschillende actoren versterkt de dialoog tussen categorieën en partnerorganisaties). Om meer elan te geven aan de proactieve rol van de werkgroep, moet werk worden gemaakt van synergieën tussen parlementsleden, de partnerorganisaties en de diensten van ontwikkelingssamenwerking.</p>	
<p>6. Bovendien kan het, gezien het specifieke en originele karakter van de acties van het BOF die in het Zuiden worden gefinancierd, interessant zijn om <u>de sensibilisering rond de thematiek (boerenlandbouw, voedselzekerheid) te verbinden aan de informatie over de acties van het BOF</u>, bij wijze van illustratie, verificatie en bevestiging van de thematiek. Het gaat hier om de mogelijkheid om de informatie over de activiteiten van het BOF te gebruiken ter ondersteuning van sensibiliseringswerk over de thematiek. Bovendien zal het Fonds door het in het licht zetten van het BOF en zijn acties gedwongen worden zichzelf op grond van de interpellaties geregeld ter discussie te stellen, hetgeen de kwaliteit van dit werk ten goede komt.</p>	<p>Ja. Deze aanbeveling wordt gevolgd.</p>	<p>De CTH sluit zich aan bij deze aanbeveling, voor zover niet alleen de acties in de kijker worden geplaatst die het BFVZ financiert.</p>
<p>7. Indien de doelstelling echter beperkt blijft tot het <u>informer</u>en over de realisaties van het BOF, hebben we te maken met een <u>communicatiewerk</u> dat geen taak is van de NGO's, maar van instellingen of bedrijven die gespecialiseerd zijn in communicatie. Het toekomstige programma tot die communicatieve doelstelling beperken, zou geen recht doen aan de geest van de wet van 2010, die aan dit programma immers de zorg toevertrouwd om de</p>	<p>NEEN. Toekomstige sensibiliseringscampagnes kunnen in geen geval alleen zijn toegespitst op informatie over de verwezenlijkingen van het BFVZ (cfr. uitlegging van aanbeveling 4). MAAR er zullen wel een beperkt aantal communicatie-initiatieven zijn die het BFVZ meer visibiliteit geven. De voorzitter van de werkgroep heeft herhaaldelijk betreurd dat een bordje met uitleg over het BOF/BFVZ en hoe het programma werkt, onbrak. «Kennisbeheer» is een ander aspect van de « lessons learned » en van een dynamiek die zich moet ontwikkelen om te komen tot een veralgemeende toepassing van goede praktijken (in dit verband is er nog communicatiewerk aan</p>	<p>Communicatie-initiatieven over het BFVZ en zijn activiteiten zijn volkomen terecht. Het begrip « kennisbeheer » waarnaar de DGD verwijst is vanuit een ander opzicht, ook heel interessant.</p>

publieke opinie te sensibiliseren.	de winkel).	
8. De middelen die aan de sensibilisering besteed zullen worden bepalen op grond van de te ontwikkelen strategieën en de te behalen resultaten, in plaats van de te realiseren activiteiten. Indien het doel een verbetering is van het inzicht in of de sensibilisering van de publieke opinie voor de problemen van bevolkingsgroepen die met voedselonzeekerheid te kampen hebben, lijkt het gebruik van alle beschikbare middelen een prioriteit.	Ja voor de vastlegging van de middelen. Het BOF had wel een punt toen het een « voorbehoud » maakte bij de financiering van sensibiliseringscampagnes waarvan de resultaten niet meetbaar zijn, en die niet specifiek kunnen worden toegeschreven aan de financiering door het BOF en zonder aantoonbare meerwaarde.	Ja voor de vastlegging van de middelen in overeenstemming met de doelstellingen. De CTH wil toch onderstrepen dat het op het gebied van ontwikkelingseducatie moeilijk is om de doelstellingen en de activiteiten (en de middelen daarvoor) nauw te doen aansluiten. Bovendien zijn aanzienlijke middelen nodig om ontwikkelingseducatie bij een breed publiek te brengen, bijvoorbeeld de leeftijdsgroep 15-25 jaar.
9. Het zou nuttig zijn als de Coalitie jaarlijks haar activiteitenverslag aan de parlementaire werkgroep zou overhandigen, en erin zou aandringen op het sensibiliseringsluik. Bovendien zou het nuttig zijn om onder de parlementariërs meer aandacht op dit luik te vestigen om het debat op te voeren en binnen die groep een permanente evaluatie tot stand te brengen. Met zo'n mechanisme zouden de sensibiliseringsacties globaal gevisualiseerd kunnen worden en hun coherentie versterkt kunnen worden.	NEEN voor het eerste deel. De CTH was een loyale partner die een op consensus gebaseerde werkwijze hanteerde (tussen 2002 en 2009). Voor de toekomst wordt gekozen voor een totaal andere invalshoek met het oog op een uitbreiding van het werkkterrein. Het is momenteel dan ook niet zeker of de CTH de uitvoeringspartner zal zijn. Voor de sensibiliseringscampagnes komt er een oproep tot kandidaatstelling. In onze optiek zal de taak van de toekomstige uitvoeringspartner niet louter beperkt blijven tot de uitvoering van een sensibiliseringsstrategie die het BFVZ heeft bepaald maar kan die partner een dynamische inbreng leveren. In de ontwikkeling van deze sensibiliseringsacties kan voor de CTH een rol zijn weggelegd; alleen is hiervoor geen plaats in aanbeveling 9, zoals nu het geval is. Over de sensibiliseringscampagne moet jaarlijks aan de werkgroep worden gerapporteerd. JA voor het tweede deel van de aanbeveling, onder verwijzing naar de overwegingen in 3, 4 en 5.	De CTH is en blijft beschikbaar voor op de parlementsleden gerichte acties. De band met de parlementaire werkgroep moet worden versterkt. Dit staat los van de actoren die betrokken zijn bij de uitvoering van het programma in het Noorden.
10. Naast de sensibilisering van de publieke opinie, zoals specifiek werd vastgelegd in de wet van 2010, wordt tevens aanbevolen acties te kapitaliseren met effecten die in het geëvalueerde programma werden geïdentificeerd: a. Het werk onder de parlementariërs, dat een grotere betrokkenheid van die laatste	JA. Deze aanbeveling wordt gevolgd.	JA Voor de CTH maken deze acties integrerend deel uit van het sensibiliseringswerk in het kader van het BFVZ, dat het unieke karakter ervan uitmaakt.

<p>mogelijk maakt en hun steun wekt voor een verschuiving van de Belgische ontwikkelingssamenwerking in de richting van een meer gerichte en relevante aanpak ten gunste van de bevolkingsgroepen die door voedselonzekeerheid worden getroffen;</p> <p>b. Het gemeenschappelijke werk van NGO's, parlementariërs, BTC en ambtenaren van de administratie (D2.2), voor een meer coherente Belgische ontwikkelingssamenwerking, een dialoog tussen de actoren en een sterkere participatieve benadering (getuigen uit het Zuiden).</p>		
---	--	--

Pistes en oriëntaties voor het volgende programma	Standpunt van de diensten van de DGD in het kader van de beoordelingsgroep	Standpunt van de Coalitie tegen de Honger
<p>1. Het is belangrijk om de politieke interpellatie en de sensibilisering voort te zetten die eigen is aan de NGO's, die tenslotte over een reële expertise op dit vlak beschikken. Wat dat betreft, verdient de coalitie alle steun, want haar werk biedt een reële meerwaarde in vergelijking met het werk van elke NGO afzonderlijk. De Coalitie speelt een legitieme ondersteunende rol voor de reflectie binnen het BOF met het oog op een zekere coherentie van de opgezette projecten. Die rol moet worden voortgezet.</p>	<p>Het BFVZ wil dit terrein verbreden. Het is de bedoeling dat het informatie- en sensibiliseringsprogramma in het Zuiden en in het Noorden sterk in elkaar haken. Het programma in het Zuiden zal concrete acties bevatten die gestoeld zijn op de projecten en/of programma's en aldus de voedselzekerheid verbeteren. Via de sensibilisering in het Zuiden moet van het lokale beleid meer kracht uitgaan ten gunste van een verbetering van de voedselzekerheid. De rapportering aan de werkgroep en de sensibiliseringscampagne in het Noorden zijn een uiting van het streven naar meer samenhang tussen de ontwikkelingsacties, met name, maar niet alleen, de acties van het BFVZ, van het streven de doelgroep te mobiliseren op het niveau van het grote publiek, en in te werken op de parlementaire actie die van invloed is op de besluitvorming.</p> <p>De CTH was een loyale partner die een op consensus gebaseerde werkwijze hanteerde (tussen 2002 en 2009). Voor de toekomst wordt gekozen voor een totaal andere invalshoek met het oog op een uitbreiding van het werkterrein. Voor de sensibiliseringscampagnes komt er een oproep tot kandidaatstelling maar vooralsnog zonder de</p>	<p>De CTH sluit zich aan bij het voorstel om met het toekomstige programma een nieuwe richting in te slaan.</p> <p>De CTH kan zich ook vinden in een betere wisselwerking tussen de programma's in het Zuiden en de activiteiten in het Noorden waarbij een en ander niet beperkt blijft tot de door het BFVZ gefinancierde activiteiten.</p> <p>Binnen het programma in het Noorden kan nog plaats worden ingeruimd voor sensibilisering en debat (voor zover dit behoorzaam gebeurt om niet de indruk van inmenging te geven). Dit is een kans om de bekommernissen en de standpunten van de lokale partners zichtbaarder te maken in het Belgische beleid en de uitvoering ervan, enerzijds, en ook een kans om de lokale partners deelgenoot te maken van de benaderingswijzen van de Belgische actoren, anderzijds.</p> <p>De CTH zal deelnemen aan de offerte-aanvragen die volgens haar aansluiten bij de meerwaarde waarop zij zich kan beroepen, en naar gelang van de doelstellingen die in het programma in het Noorden worden ingepast.</p>

	<p>optiek dat de taak van partner die de sensibiliseringsacties ontwikkelt, beperkt blijft tot de uitvoering van een door het BFVZ bepaalde strategie maar dan wel in de zin dat ook ruimte wordt gelaten voor een dynamische inbreng van de partner. In de ontwikkeling van deze sensibiliseringsacties zou de CTH kunnen fungeren als partner; alleen past dit niet in de context van de evaluatieaanbevelingen, zoals nu het geval is.</p>	
<p>2. Volgens sommigen zouden jongeren uit het hoger onderwijs een goed doelpubliek zijn. Uit de resultaten van deze evaluatie blijkt namelijk dat jongeren van 18 tot 24 jaar het minste contact hebben met de opgezette acties, terwijl zij wel één van de beslissende doelgroepen zijn om een mentaliteitsverandering teweeg te brengen. Om de energie echter niet te veel te spreiden, zou het misschien een goede zaak zijn om mogelijke samenwerkingsvormen te verifiëren, om reeds bestaande acties van “Kleur bekennen” op dit punt te versterken.</p>	<p>Het informatie- en sensibiliseringsprogramma moet op vier pijlers steunen die de Zuidacties en de Noordacties verbinden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jaarlijkse informatie over de voedselzekerheid in 2-3 landen, bestaande uit een analyse van de vooruitstrevende krachten en van de remmende factoren; - een analyse van de acties die zijn gericht op een verbetering van de voedselzekerheid die op haar beurt het resultaat is van de uitvoering van de programma's en/of projecten (zich niet beperken tot de acties van het BFVZ maar er wel melding van maken); - sensibilisering in het Zuiden opdat in de landen binnen onze werkgebied een coherenter beleid tot stand komt; - sensibilisering in het Noorden met een pijler ontwikkelingseducatie voor een publiek van 15-25-jarigen en een tweede pijler die is toegesneden op de werkgroep met de parlementsleden, de partnerorganisaties en de diensten ontwikkelingssamenwerking <p>Een coördinatie met andere sensibiliseringsprogramma's behoort tot de mogelijkheden. Het is wel van wezenlijk belang dat het sensibiliseringsprogramma van het BFVZ zijn eigenheid bewaart, met name werken vanuit een resultaatgericht beheer (een goede omschrijving van de te bereiken resultatenketen voor de 4 pijlers met een follow-up als basis).</p>	
<p>3. Als het de wens van het BOF/BFVZ is om voor een breed publiek een informatiecampagne op te zetten over zijn eigen activiteiten, zou dat tegelijk met de door de NGO's gevoerde acties kunnen gebeuren. In dat geval zou het deel van de</p>	<p>Het BOF/BFVZ wil informatie- en sensibiliseringscampagnes opzetten volgens de onder nr .2 bedoelde krachtlijnen. Het BFVZ wil daarvoor de daarvoor bestemde 1% gebruiken maar het informatie- en sensibiliseringsprogramma moet dan wel meetbare resultaten opleveren. Een beperkt deel van de middelen zal worden besteed aan : i) de</p>	<p>De meerwaarde van de CTH ligt niet in communicatie-acties over het BFVZ. Daarom is de CTH zo vrij niet in te gaan op offerte-aanvragen hierover.</p>

<p>1 % dat niet door de Coalitie is gebruikt, toegewezen kunnen worden aan een extern communicatiebedrijf of aan dienst D5 van DGD, zodat zij de promotiecampagnes van het BOF/BFVZ kunnen uitvoeren.</p>	<p>aanmaak van bordjes die het BFVZ meer zichtbaarheid geven ; ii) de financiering van missies van de werkgroep in het interventieland ; ii) de ondersteuning van het kennisbeheer.</p>	
<p>4. Nog een optie zou zijn om de sensibilisering en pleitbezorging meer in verband te brengen met de informatie over de projecten van het BOF, zoals voorgesteld in punt 6 van de aanbevelingen.</p>	<p>De krachtlijnen van de informatie- en sensibiliseringsacties worden vastgelegd in overleg met de partnerorganisaties. Het verslag van de beoordelingsgroep vermeldt voor de 10 aanbevelingen of ze wel of niet in aanmerking kunnen komen. Wel worden in alle gevallen krachtlijnen vermeld (min of meer een stakeholder's response). De CTH zal voortaan ook meewerken aan de « stakeholders' response » die tot nu toe alleen een zaak was van de diensten van de DG D, wat een « stakeholder's response » zal opleveren met een bijdrage van alle partijen.</p>	<p>De CTH is het ermee eens dat vooral maar niet uitsluitend projecten van het BFVZ en zijn partnerorganisaties, een betere grondslag vormen voor het sensibiliserings- en pleitbezorgingswerk.</p>
<p>5. Wat dat betreft zou het interessant zijn om de voorkeur te geven aan analyses van het niveau van voedselonzekerheid in de interventielanden zelf (naar het voorbeeld van de evaluaties van Frans Van Hoof), om zich zo meer te kunnen concentreren op de manier waarop de situatie in de verschillende landen evolueert, met name via de bekendmaking van 'goede praktijken' (niet per definitie afkomstig van de Belgische ontwikkelingsamenwerking). Door het verband te leggen tussen veranderingen inzake de voedselzekerheid en de manier van werken in het project (bijvoorbeeld de plaats van de boerenorganisaties), kan het BOF tot een scherpere reflectie komen over het bereik van die acties.</p>	<p>Zie 2, 3 en 4</p>	<p>De CTH stelt voor dat voor bepaalde activiteiten in het kader van sensibilisering, debat en pleitbezorging wordt uitgegaan van ervaringen in de interventielanden van het BFVZ.</p>
<p>6. Hoewel de BTC al van bij het begin sterk aanwezig is bij alle interpellatieactiviteiten van de Coalitie wordt zij door die laatste blijkbaar toch</p>	<p>Niet alleen de BTC, er is een bredere visie nodig</p>	<p>De BTC speelt al een grote rol en daarom wil de CTH niet alleen de actoren in de programma's in het Noorden betrekken maar ook de partners van het BFVZ (internationale agentschappen, ...)</p>

<p>niet als volwaardige partner beschouwd. Daarom zou het nuttig kunnen zijn om de banden en de open dialoog met de BTC te versterken, zodat beide actoren elkaar versterken en de BTC ook in aanmerking wordt genomen.</p>		
<p>7. Erop toezien dat de verschillende diensten van DGD (vooral D5) systematisch worden uitgenodigd voor de pleitbezorgingsactiviteiten om ook een grotere betrokkenheid te bewerkstelligen van andere ambtenaren dan die van D2.</p>	Akkoord	Akkoord
<p>8. Personen van buitenaf die aan rondetafels en andere pleitbezorgingsactiviteiten hebben deelgenomen, bekritisieren soms de gebrekkige opvolging van die activiteiten. In dat opzicht zou het nuttig kunnen zijn om de deelnemers een betere voorlichting te geven over de impact van de acties waaraan zij hebben deelgenomen, de behaalde overwinningen, de actualiteit van de parlementaire beslissingen, en de volgende geplande thema's. Die opvolging zou de vorm kunnen krijgen van een regelmatig naar de deelnemers gestuurde nieuwsbrief.</p>	<p>De informatie- en sensibiliseringscampagnes zullen worden ingebed in een resultaatgericht beheersproces. De te bereiken resultaten behelzen niet alleen de organisatie van rondetafelgesprekken maar ook de daaropvolgende acties.</p>	<p>De organisatie van de activiteiten zal zijn afgestemd op de vooropgestelde resultaten. Er kunnen alleen resultaten worden geboekt als werk wordt gemaakt van de duurzaamheid van de activiteiten en de follow-up van de banden met de deelnemers. Het is zaak te voorzien in een systematische follow-up van de activiteiten.</p>
<p>9. Om het partnerschap Noord-Zuid te versterken, zou de Coalitie voor de vertegenwoordigers van BO's in het Zuiden meer opvolging kunnen bieden van de impact van hun deelname aan de parlementaire interpellaties in België. Op die manier kunnen de verschillende actoren van het BOF op de hoogte gehouden worden van de eventuele gevolgen voor de plaatselijke boerenorganisaties en bewegingen.</p>	<p>Deze invalshoek is te eng. In het Zuiden zullen rondetafelgesprekken plaatshebben die een gunstige invloed hebben op de samenhang van de beleidslijnen inzake voedselzekerheid; de uitkomst van deze gesprekken dienen realistische aanbevelingen te zijn met een meetbaar resultaat (voor ogen houden dat het programma zich uiteindelijk ontwikkelt in de richting van een resultaatgericht beheer).</p>	<p>Kennisdeling tussen de partners in het Noorden en de partners in het Zuiden van het BFVZ en van zijn partners zou een groot draagvlak kunnen vormen voor het programma. Wat de activiteiten in het Noorden betreft, kunnen ook in het Zuiden rondetafelgesprekken plaatshebben waaraan de partners van het BFVZ en, in ruimere zin, ook de ontwikkelingsactoren, deelnemen.</p>

<p>10. Om de kwaliteit van het programma te verbeteren, zou een strategie van permanente opvolging en evaluatie kunnen worden opgezet. Met dat continue proces zou enerzijds de evolutie van het algemene niveau van kennis, toe-eigening en betrokkenheid onder het Belgische publiek kunnen worden gevolgd. Anderzijds zou met de invoering van een systeem van constante evaluaties, die onmiddellijk na elke activiteit onder de deelnemers zouden worden gehouden, een exacter idee worden gekregen van de impact van elke activiteit in het bijzonder. Dit opvolgingssysteem zou kunnen worden opgezet in samenwerking met een externe dienst of een interne dienst van DGD.</p>	<p>Akkoord</p>	<p>De CTH deelt dit gezichtspunt. Het programma in het Noorden van het BFVZ mag dan wel belangrijk zijn, toch moet worden opgemerkt dat er geen apart budget voorhanden is voor follow-up en evaluatie. Er moet een budget worden uitgetrokken in het kader van de allocatie en het programma moet hiermee in verhouding staan. De vaststelling van baselines voor de doelstellingen vereist een interventie die een grote financiële impact kan hebben ; een en ander hangt af van de verwachtingen van het BFVZ terzake.</p>
--	----------------	--

Over het gebruik van het evaluatierapport

Mening van de diensten van de DG D over het evaluatierapport:

Het evaluatierapport is een handig werkdocument om de fouten uit het verleden bij te sturen en: i) voor de activiteitsperiode van het BFVZ (2012-2020) een strategische visie vast te leggen; ii) de te bereiken resultaten ten aanzien van de doelpublieken te bepalen.

Mening van de diensten van de DG D over de Coalitie tegen de Honger die de belangrijkste partner was voor de sensibiliseringscampagnes:

De Coalitie tegen de Honger was een loyale partner die volgens een op consensus gebaseerde werkwijze het sensibiliseringswerk heeft verricht in de periode 2002-2009. Dit werk had meer in overeenstemming kunnen zijn met de activiteiten van het BOF en dan niet zozeer om het BOF in de kijker te plaatsen maar om een beter beeld te geven van de vorderingen of het ontbreken daarvan op het gebied van een betere voedselzekerheid in de landen waar het BOF werkzaam is.

Voorstellen van « stakeholders' responses », om te beginnen van de diensten van de DG D, vervolgens van de Coalitie tegen de Honger en ten slotte op het niveau van de werkgroep:

Op de bladzijden 10 tot 13 is het standpunt van de diensten van de DG D over de aanbevelingen toegelicht.

Binnenkort heeft een overlegvergadering met de Coalitie tegen de honger plaats om na te gaan of de standpunten van de partijen over de 10 aanbevelingen gelijklopen. De vertegenwoordigers van COPROGRAM en ACODEV die lid zijn van de werkgroep zullen worden uitgenodigd voor deze vergadering. Het overleg dient immers niet alleen om de standpunten over de 10 aanbevelingen te verduidelijken maar ook om de krachtlijnen voor de informatie- en sensibiliseringscampagnes voor de periode 2012- 2020 uit te zetten (**vergadering liefst voor eind september / begin oktober 2011**).

Op de vergadering met de werkgroep zouden de voorstellen over de krachtlijnen voor de informatie- en sensibiliseringscampagnes voor de periode 2012- 2020 worden bepaald (**vergadering in oktober of ten laatste in november 2011**).

2.2. MICRO-INTERVENTIE PROGRAMMA :

2.2.1. Antwoord van BTC op de evaluatie

Inleiding

Eerst en vooral wenst de BTC het team van S4 te danken voor de evaluatie van het micro-interventieprogramma (MIP). Er werd een indrukwekkende hoeveelheid informatie verwerkt, wat op zich ook de omvang van het werk tot uitdrukking brengt. De opties die uit de analyse en de conclusies voortvloeien, worden op duidelijke wijze voorgesteld.

De “management response” van de BTC beperkt zich tot hoofdstuk 7 “Opties en aanbevelingen” van de evaluatie. We willen ons standpunt geven over elke voorgestelde optie om zo bij te dragen tot de gedachtewisseling en de besluitvorming over de voortzetting van het micro-interventieprogramma.

Algemene opmerkingen over het MIP

Het MIP is een atypisch ontwikkelingsinstrument. De evaluatoren merken terecht op dat het een sterk gedecentraliseerd, weinig geformaliseerd instrument is voor gerichte en flexibele steun die bedoeld is voor lokale organisaties. De doelstellingen zijn resultaatgericht in de zin dat de toegekende financieringen in eerste instantie tot doel hebben de begunstigden te steunen met producten en diensten opdat zij van hun kant hun ontwikkeling zelf in handen kunnen nemen. Hierin ligt ook het verschil tussen het MIP en een andere interventie: het is niet de bedoeling de begunstigden te begeleiden bij de verandering die ze willen inzetten.

De voor optie 1 aangevoerde argumenten voor de afschaffing van het MIP zijn het overwegen waard, maar moeten wel in hun context worden geplaatst:

- De herziening van het wettelijke en regelgevende kader is nodig met het oog op een grotere coherentie. Het gaat hier dus om een administratieve formaliteit die geen invloed heeft op de resultaten van het MIP zelf. Dit mag geen argument zijn om een einde te stellen aan het programma.
- Aangezien er een intrinsiek verschil is tussen het MIP en een zogenaamd “klassiek” ontwikkelingsprogramma kan men zich terecht de vraag stellen of een evaluatie aan de hand van alle DAC-criteria voldoende licht werpt op de bijzondere kenmerken, voordelen en nadelen van het MIP.
- Het verschil met een klassiek programma verklaart ook waarom het MIP niet aansluit bij de nieuwe hulpmodellen: een donorstaat kent rechtstreekse steun toe aan een begunstigde bevolkingsgroep zonder dat de partnerstaat hierbij een inbreng heeft. Vanwege zijn kleine omvang is het weinig waarschijnlijk dat het MIP bijdraagt tot de versnippering van de hulp en dat het de rol overneemt van de overheid. Het is daarentegen wel een instrument waarmee op snelle en soepele wijze kan worden gehandeld daar waar de overheid bevolkingsgroepen niet of maar moeilijk bereikt. Het neemt de rol van de overheid niet over, maar vult deze juist aan. Dat de partnerstaten niet tegen het MIP waren gekant, is daar een bewijs van. Zelfs als het waar is dat het MIP de rol van de overheid overneemt, dan nog moet dit argument worden afgezwakt vanwege de geringe omvang van de financiering die de begunstigde groepen ontvangen en vanwege de bescheiden doelstellingen die voorop worden gesteld bij de micro-interventies die

via het MIP worden gefinancierd. We zijn dan ook van oordeel dat de “schade” die het MIP aan de partnerstructuren berokkent, verwaarloosbaar of zelfs onbestaande is.

- Nu de programma's steeds meer worden ingepast in een sectorale benadering en onze interventies bijgevolg steeds vaker beperkt blijven tot het institutionele niveau van de partners, is het belangrijk een minimale band te bewaren met de begunstigde bevolking. Deze lokale activiteiten brengen op korte termijn een dynamiek tot stand in de interventiegebieden en kunnen dan ook een aanvulling zijn op de meer institutionele interventies met doelstellingen op lange termijn, die dus minder zichtbaar of “tastbaar” zijn voor de bevolkingsgroepen en de Belgische belastingbetaler.
- De Belgische samenwerking financiert op federaal of regionaal niveau ook een reeks andere instrumenten die inderdaad gericht zijn op gemeenschapsontwikkeling. Het MIP is evenwel een instrument dat de mogelijkheid biedt een actie te financieren los van de politieke, sociale, culturele, ideologische of andere affiniteit van de begunstigten. Het volstaat dat zij de handen in elkaar slaan om samen aan een vastgestelde behoefte te voldoen. Dit programma vult dus een lacune op in de plaats van de bilaterale of multilaterale of nog de indirecte samenwerking.

Met betrekking tot de argumenten die voor optie 2 naar voren worden gebracht, willen we de context schetsen en de volgende aspecten aanhalen:

- De invoering van een nieuw instrument gaat inderdaad gepaard met de uitwerking van een nieuw reglementair kader waarvoor voldoende middelen moeten worden uitgetrokken teneinde de beoogde doelstellingen te verwezenlijken. Naast flexibiliteit en een gedecentraliseerd programma biedt het MIP de mogelijkheid om innoverende acties te steunen, een lokale dynamiek op gang te brengen, de meest kwetsbare bevolkingsgroepen te bereiken of ook de zichtbaarheid van de Belgische samenwerking in de interventiegebieden te verhogen en “voeling” te houden met de behoeften die de bevolking ervaart. Een ander argument dat in het voordeel van optie 2 pleit, is dat het MIP de bevolkingsgroepen de middelen aanreikt om zelf hun ontwikkeling in handen te nemen, en dit zonder dat ze hierbij slaafs een strakke planning ex ante moeten volgen. Dit punt is zeer belangrijk in de context van “fragiele staten” of in “postconflictsituaties”, in situaties dus die belangrijk zijn voor de Belgische samenwerking.
- We steunen het voorstel om een globaal referentiekader uit te werken met essentiële bakens en ontvankelijkheids- en/of uitsluitingscriteria.
- We vrezen evenwel dat het uitwerken van een logisch kader op nationaal niveau een onnodige ballast betekent die de flexibiliteit en diversiteit van het MIP in de weg staat. Aan de hand van de bakens en ontvankelijkheids-/uitsluitingscriteria moet het mogelijk zijn de aanvragen afdoend in hun context te plaatsen. Tegelijkertijd zien we niet goed in hoe het mogelijk is de “behoeften” te plannen waarop het MIP normaliter gericht is. Als dat de bedoeling is, dan dreigt het MIP te veranderen in een “klassiek” programma, terwijl het zich nu net hierdoor onderscheidt dat het dat niet is. We zijn daarentegen ervan overtuigd dat voor het MIP niet enkel een globaal referentiekader nodig is, maar ook een lokale strategie die de geografische gebieden, sectoren, communicatiemethoden, selectiewijzen, enz. beschrijft. Daarnaast moet voor het MIP een eenvoudig opvolgings- en evaluatiesysteem worden ingesteld teneinde een overzicht te hebben van de bereikte resultaten en om hieruit de lessen te trekken die dan weer in de strategie worden verwerkt.

- De uitvoering van het MIP verloopt minder vlot vanwege de huidige structurering van het programma: de jaarlijkse overeenkomst zet een kunstmatig proces in gang (selectie op een gegeven moment, de grootte van de jaar tot jaar beschikbare budgetten is niet gekend ...). Hieraan kan worden verholpen door het afsluiten van een meerjarenovereenkomst voor het MIP. Dankzij de stabiliteit die een meerjarenbudget biedt, is inderdaad een hoge responsnelheid mogelijk en kunnen de begunstigden snel over de fondsen beschikken.
- Wanneer wordt overwogen om het MIP in het ISP in te bedden, moet een analyse worden gemaakt van de gevolgen inzake flexibiliteit, aanwezigheid op het terrein en decentralisatie. We zijn van oordeel dat bij de opname van het MIP in het ISP al deze voordelen teniet worden gedaan.
- We vinden het weinig doeltreffend om de keuze van de uitvoeringspartner te laten afhangen van de lokale omstandigheden. Onze ervaring leert dat het MIP voordelen inhoudt voor de bilaterale Belgische samenwerking die verloren gaan indien het programma wordt uitbesteed aan een orgaan dat geen deel uitmaakt van onze samenwerking, zoals de evaluatoren voorstellen. De BTC zal gunstig reageren op een eventuele vraag van de Belgische Staat om dit programma te blijven uitvoeren, op voorwaarde dat ze de nodige middelen krijgt om deze verantwoordelijke taak tot een goed einde te brengen, rekening houdend met de omvang van de rapportageplicht die de Belgische Staat eist. Het spreekt vanzelf dat voor een intensievere opvolging en controle van het MIP gepaste middelen vereist zijn.

Nu blijft de vraag of de Belgische samenwerking nog steeds nood heeft aan een instrument waarmee ze snel, heel flexibel en met zo weinig mogelijk administratieve en technische rompslomp kan inspelen op de bescheiden behoeften van de bevolkingsgroepen in de partnerlanden en of de bevolkingsgroepen er baat bij hebben toegang te krijgen tot de middelen die met dit soort instrument worden aangereikt, al dan niet zonder tussenkomst van een publieke of niet-gouvernementele instelling. Afhankelijk van het antwoord op deze vragen zal het wel of niet mogelijk zijn de doelstellingen van het MIP opnieuw te bepalen. Als het antwoord positief is, moet het MIP ongetwijfeld worden herzien en herijkt.

“Je herstelt geen oud kleed met een nieuwe lap”: dat mag wel zo zijn, maar wij scharen ons niet achter de eerste optie die de algehele afschaffing van het MIP bepleit. De argumenten die ter ondersteuning van deze optie worden aangevoerd, houden verband met het kader waaronder het MIP valt. De typische kenmerken van de resultaten die met het MIP worden bereikt, blijven buiten beschouwing. Wij zijn evenwel van oordeel dat het MIP in vergelijking met de andere instrumenten van de Belgische samenwerking nog steeds comparatieve voordelen inhoudt die de moeite waard zijn en dat we niet het kind met het badwater moeten weggoien.

We zijn uiteraard bereid die gedachtewisseling over de toekomst van het MIP voort te zetten.

2.2.2. Evaluatie van het Micro-interventieprogramma : Management response van DGD

Aanbevelingen	Status			Toelichtingen bij de aanbeveling
	Aan-vaard	Gedeeltelijk aanvaard	Verworpen	
A1 : 2012 uitroepen als een overgangsjaar voor het MIP.	X			De programmering is voltooid, de conventie tot tenuitvoerlegging zal aan de Minister worden voorgesteld, de selectie in de partnerlanden wordt momenteel verricht
A2 : het MIP niet vermelden in het toekomstige (4 ^e) beheerscontract dat de Belgische staat en de BTC zullen aangaan.			X	Dit is alleen nuttig wanneer de BTC niet meer verantwoordelijk zou zijn voor de besteding van de fondsen van het MIP en die verantwoordelijkheid opnieuw zou worden doorgeschoven naar de attachés, zoals voor het bestaan van de BTC het geval was. Maar het beheer van de fondsen van de DGD is niet de taak van de attachés, zij hebben andere meer strategische taken. Daarnaast is het ook zo dat deze aanbeveling overbodig is als het MIP wordt geschrapt. Ze is daarentegen wel van tel als een MIP buiten het beheer van de BTC zou doorlopen.
A3 : het MIP in de toekomst niet meer inschrijven in de indicatieve samenwerkings-programma's.	X			Het MIP is niet coherent met de prioriteiten van de indicatieve samenwerkingsprogramma's en het partnerland heeft terzake geen inspraak (of is er zelfs tegen gekant). Daarnaast hebben een aantal landen geen MIP meer. De inschrijving ervan komt de flexibiliteit van het MIP niet ten goede.

Optie 1 : Het MIP wordt geschrapt				
A4 : de regeringen van de partnerlanden officieel in kennis stellen van het voornemen van België dit instrument te schrappen.	X			Aangezien het MIP is ingeschreven in het indicatief samenwerkingsprogramma, moet dat gebeuren. Niet het voornemen maar wel de beslissing moet worden meegedeeld.
A5 : de wet- en regelgevende bepalingen inzake het programma en het instrument schrappen.			X	Het MIP staat niet vermeld in de wet betreffende de samenwerking en ook niet in de wet betreffende de BTC. De conventie tot tenuitvoerlegging en de vermelding in de begrotingswet kunnen worden geschrapt zodra er geen MIP meer moet worden gefinancierd. En geen conventie tot tenuitvoerlegging betekent geen MIP.
A6 : wat de landen betreft waarvoor het MIP specifiek in het indicatief samenwerkingsprogramma vermeld wordt, het MIP laten uitdoven aan het einde van de ISP-periode of met de betreffende regeringen onderhandelen over een herschikking van de resterende budgettaire enveloppes.	X			Vanaf 2008, is voor de meeste indicatieve samenwerkingsprogramma's voorzien in een MIP; voor de indicatieve samenwerkingsprogramma's van voor die datum, zijn er geen fondsen meer. Het is dus zaak vanaf 2012 geen MIPs meer vast te leggen in de nieuwe indicatieve samenwerkingsprogramma's..
A7 : In nauwe samenwerking met de BTC overgangsmatregelen vastleggen om alle micro-interventies die reeds het voorwerp zijn van een overeenkomst, een slaagkans te geven.			X	Voor de MIPs die reeds zijn opgenomen in de bestaande conventies tot tenuitvoerlegging waarin alles op gedetailleerde wijze staat beschreven, zijn geen overgangsmatregelen vereist. Het volstaat met het MIP van de bestaande indicatieve samenwerkingsprogramma's geleidelijk weg te laten uit de jaarlijkse conventies tot tenuitvoerlegging.

Optie 2 : een nieuw MIP dat is toegerust met middelen die op de doelstellingen zijn toegesneden				
A8 : rekening houden met de conclusies van deze evaluatie en de formulering van de algemene conventie tot tenuitvoerlegging van het MIP vanaf 2012 dienovereenkomstig wijzigen.			X	Zie A1 : over de conventie tot tenuitvoerlegging van 2012 werd reeds onderhandeld.
A9 : een nieuw uniek of, op zijn minst gecoördineerd en coherent regelgevend kader opstellen, dat begint met het schrappen van de vorige verouderde teksten en dat de wetgeving inzake de Belgische samenwerking in acht neemt. De attachés nauw betrekken bij de opstelling van dit kader			X	Aangezien de Belgische wetgeving niet voorziet in het MIP, veronderstelt de inachtneming van de wetgeving dan ook dat er geen MIPs worden opgemaakt.
A10 : het facultatief karakter van het programma behouden en voorzien in de verplichting de noodzaak ervan te rechtvaardigen		X		De minpunten wegen veel zwaarder dan de pluspunten. Maar de minister zou kunnen beslissen de mogelijkheid inzake een beperkt fonds open te laten voor de ambabels die een MIP buiten het kader van het indicatief samenwerkingsprogramma willen voortzetten, dat rechtstreeks door hen (de attachés) wordt beheerd. Er zou een beperking kunnen worden ingesteld om MIPs in het kader van de strijd tegen de armoede in de hoofdstad en omgeving te steunen (wat nu reeds geldt voor 35% van de gevallen)
A11 : het gedecentraliseerde karakter van het programma behouden. In Brussel alleen enkele grote krijtlijnen uitzetten en een aantal criteria vastleggen om in aanmerking te komen voor steun en/of uitgesloten te worden van steun.	X			Decentralisatie en flexibiliteit zijn twee pluspunten van het huidige MIP. Dat moet ook zo blijven als aanbeveling 10 wordt opgevolgd.
A12 : voorzien in het instrument dat zorgt voor voldoende middelen om deze resultaten te			X	Dit zou (in het kader van de huidige budgettaire restricties) teveel middelen vereisen die niet in verhouding staan tot de resultaten die hiermee kunnen worden bereikt. Alleen een beperkt fonds voor kleine ambabelprojecten behoort eventueel tot de mogelijkheden.

<p>bereiken. Erop toezien dat de doelgroep al goed wordt omkaderd bij de formulering van de interventie.</p>				
<p>A13 : de individuele opvolging van de micro-interventies toespitsen op het bereiken van resultaten en de opvolging van de landenprogramma's (met inbegrip van de rapportering) toespitsen op de noden inzake strategische begeleiding.</p>			<p>X</p>	<p>Idem A12</p>

2.3. Commissie Vrouwen en Ontwikkeling (CVO)

2.3.1. Management response van de minister en de DGD

Algemeen

"De evaluatie heeft in de eerste plaats tot doel aan de Minister te rapporteren over de resultaten die de Commissie Vrouwen en Ontwikkeling heeft bereikt en aanbevelingen te formuleren die nuttig zijn voor de ondersteuning van de CVO bij de verwezenlijking van de bij KB toegewezen taken.

Het effect van de evaluatie bleef zo te zien beperkt omdat ze plaats had binnen het mandaat en de taken die bepaald zijn bij het koninklijk besluit van 2007. Toch bevatte de evaluatieopdracht een aantal punten die een meer doorgedreven evaluatie hadden kunnen opleveren.

Algemeen gesteld delen wij in grote lijnen de bevindingen, de analyse en de conclusies van de evaluatie.

Wat enerzijds opvalt is de veelzijdige en gevarieerde samenstelling van de CVO: de commissie is een centrum van erkende deskundigheid en de bron van een dynamiek die vanuit de netwerk- en sensibiliseringsactiviteiten groeit. Anderzijds is er onduidelijkheid over haar opdrachten, taken en verantwoordelijkheden en zijn de doelgroepen niet goed afgebakend. De CVO heeft geen visie of strategie die garant staan voor resultaten op middellange termijn. Het is evenmin duidelijk wat haar bijdrage is aan de uitwerking van het genderbeleid (een bijdrage in de vorm van advies is zeldzaam).

Waar we ons niet geheel kunnen vinden is de formulering van de aanbevelingen in het evaluatierapport. Het lijkt erop dat de vaststellingen en conclusies niet systematisch hebben gediend voor de logische onderbouw ervan. Kortom, ze lijken ons te "zacht" in vergelijking met de in kaart gebrachte problemen en uitdagingen.

Ons oordeel is dat de Commissie, meer dan in het verleden, het volgende te doen staat:

1. haar meerwaarde verstevigen en verduidelijken binnen de Belgische institutionele context "gender en ontwikkeling" en binnen die context recht doen aan de specifieke rol van andere actoren zoals het adviescomité voor gelijke kansen voor vrouwen en mannen van de Senaat, het instituut voor gelijkheid van mannen en vrouwen, gespecialiseerde ngo's, de universiteiten, enz.
2. een meer strategische manier van werken aannemen ter ondersteuning van de genderactie van de DGD door nog meer een voorbereidende bijdrage te leveren aan de "gender mainstreaming" van beleid en strategieën. Deze vormen immers de core business van de DGD. De rol van bewaker en van "waakhond" die de leden van de Commissie als hun hoofdtaak zien, lijkt ons eerder weggelegd voor andere instanties zoals het Parlement, de ngo's, enz.
3. ten volle gebruik maken van haar potentieel aan deskundigheid op Belgisch en internationaal niveau.

Uit de analyse zijn vaststellingen naar voor gekomen die eigenlijk wijzen in de richting van initiatieven die verdergaan dan aanbevelingen binnen het bestaande wettelijk kader (kb van 2007). Met andere woorden: is het geen tijd om het wettelijk kader te herzien? Was dit rapport

niet de gelegenheid om de weg in te slaan naar of tenminste het idee te lanceren van een onderzoek naar andere institutionele pistes, met, indien nodig, een aanpassing van het statuut?

De drie opties die we zien:

1. een status quo;
2. een grondige wijziging van het koninklijk besluit in de zin van een herdefiniëring van de opdrachten, de samenstelling en de werkwijze van de Commissie;
3. een aanpassing van het statuut

Met het mandaat *stricto sensu* als ijkpunt, is in de evaluatie alleen ruimte voor de eerste optie. Er zijn wel voorstellen tot verbetering en er is het idee om na vier jaar eventueel het koninklijk besluit te herzien maar deze herziening zou dan alleen gaan over de samenstelling van de Commissie.

Toch verdienen de opties 2 en 3 de voorkeur boven het status quo als afdoend antwoord op de vaststellingen en conclusies van het evaluatierapport. Een analyse ervan in het kader van een langetermijnvisie en een bijstelling van het mandaat van de Commissie, is het overwegen waard.

Optie 2 behelst een grondige wijziging van het koninklijk besluit die erop neerkomt dat het accent verschuift naar de ondersteunende rol die de Commissie voor de DGD vervult terwijl ze toch in de DGD verankerd blijft.

Met optie 3 daarentegen zou de klemtoon meer liggen op de "waakhondfunctie". De CVO zou deze taak functioneler kunnen invullen in een statuut met meer bewegingsvrijheid en een andere financieringswijze.

Zolang er een regering van lopende zaken is, kan voor de opties 2 en 3 niet meer worden uitgevoerd dan denkwerk en analyses.

De beslissing over de uiteindelijke keuze ligt bij een regering met volle bevoegdheden die ook de effecten ervan meeweegt.

Commentaar per aanbeveling

De bijgevoegde tabel bevat een overzicht van het commentaar op de aanbevelingen.

Evaluatie van de Commissie Vrouwen en Ontwikkeling: Management response van de Minister en van de DGD

Aanbevelingen	Status			Commentaar bij de aanbeveling
	Aanvaard	Gedeel- telijk aanvaard	Verworpen	
Hypothese – aanbeveling vooraf, niet op basis van de evaluatie				
A0. Versterken van de uitvoering van de Belgische bijdrage aan gendergelijkheid			X	<ul style="list-style-type: none"> - Deze aanbeveling kadert niet in de evaluatieopdracht en is niet gestoeld op vastgestelde feiten. Een onderbouwde analyse van de concrete invulling van de Belgische bijdrage aan gendergelijkheid en van de resultaten ervan op het terrein was geen onderdeel van de evaluatieopdracht van de CVO en werd dus ook niet gemaakt.
Op korte termijn				
A1. Op punt stellen van de bestaansredenen en hoofdpdracht en de rollen van de CVO, rekening houdend met het feit dat het werkingsveld van de CVO zich ook moet uitstrekken tot de uitvoering van het Belgisch ontwikkelingsbeleid		X		<ul style="list-style-type: none"> - Aan de bestaansredenen, opdrachten en rollen van de CVO zoals die in de aanbevelingen zijn beschreven, wordt momenteel al ruimschoots invulling gegeven door de CVO. - Het voorstel om het werkingsveld van de CVO uit te breiden tot de uitvoering van het Belgisch genderbeleid op het terrein (een taak van verschillende partners van de DGD) lijkt ingegeven te zijn door de idee dat die invulling niet volstaat. Deze bewering is niet gestoeld op objectief beoordeelde feiten. Bovendien wordt deze aanbeveling gedaan zonder zich echt rekenschap te geven van wat dit inhoudt en zonder een en ander af te wegen (behoefte aan expertise inzake evaluatie binnen de CVO, inzetten van full-time medewerkers, budgettaire implicaties van de missies op het terrein, ...). - Op basis van de vaststellingen van de evaluatie zijn we van oordeel dat de CVO eerder de voorkeur moet geven aan <u>strategische werkzaamheden</u> ter ondersteuning van de werking van de DGD op het gebied van gendergelijkheid door <u>op voorhand</u> sterker bij te dragen tot de « gender mainstreaming » van het beleid en de strategieën – de core business van de DGD. De functies van bewaker en « waakhond » waarop de huidige leden van de Commissie zich toeleggen, zijn volgens ons eerder taken van andere instanties, zoals parlementen, ngo's, enz. - De vaststellingen en conclusies van de evaluatie geven logischerwijs eerder aanleiding tot een grondige herziening van het KB dan tot een « verduidelijking » van het mandaat, de opdrachten en de rollen van de CVO.

A2. Een tijdelijk comité instellen dat de aanbevelingen opvolgt en waakt over de uitvoering ervan			X	<ul style="list-style-type: none"> - Deze aanbeveling houdt verband met aanbeveling A5. - Wij zijn geen voorstander van nog meer comités. Een enkel begeleidings-/overlegcomité zou moeten volstaan om (i) de uitvoering van de aanvaarde aanbevelingen op te volgen en (ii) het voorstel inzake de strategie/het actieplan te onderzoeken en de follow-up ervan te doen.
A3. Voorzien in de middelen opdat de CVO haar strategie kan uitstippelen			X	<ul style="list-style-type: none"> - De Commissie telt 24 leden die gekozen zijn op basis van hun deskundigheid inzake gendergelijkheid en drie « waarnemers » en beschikt dus over voldoende menselijke middelen om een meerjarenstrategie uit te stippelen.
A5. Een permanent opvolgingscomité instellen van de strategie van de CVO			X	<ul style="list-style-type: none"> - Zie hierboven commentaar bij A 2
A7. De door de CVO uitgestippelde strategie ter goedkeuring voorleggen			X	<ul style="list-style-type: none"> - Deze aanbeveling is aan de CVO gericht.
A8. De financieringsregeling herzien			X	<ul style="list-style-type: none"> - De financieringsregeling is vastgelegd in de geldende regelgeving. - Het vastleggen van extra en flexibel inzetbaar personeel door de FOD is in de huidige context niet mogelijk vanwege de recruiteringsbeperkingen die de overheid heeft opgelegd. Het werkingsbudget van de CVO kan niet worden gebruikt om extra personeel in dienst te nemen. - Alleen een wijziging van het statuut (vzw, bijvoorbeeld) kan meer stabiliteit en flexibiliteit brengen op het stuk van financiële en personele middelen. - een wijziging van het statuut zou betekenen dat naar een nieuwe financieringsregeling wordt gezocht op basis van een nieuwe structuur die de CVO helpt de vooropgestelde doelstellingen te verwezenlijken.
A10. Het actieprogramma ter goedkeuring voorleggen			X	<ul style="list-style-type: none"> - Deze aanbeveling is aan de CVO gericht.
A12. De verankering op een hoog niveau behouden, idealiter op het niveau van het directiecomité van de FOD BuZa		X		<ul style="list-style-type: none"> - Deze aanbeveling is niet onderbouwd. - De verankering van de CVO zal worden herzien in het kader van de volgende reorganisatie van de DGD die thans in voorbereiding is. - Een verankering bij het directiecomité van de FOD Buitenlandse Zaken (waarvan de voordelen in de evaluatie niet worden aangetoond, behalve dat het in principe beter zou zijn) lijkt ons niet aangewezen bij gebrek aan een rechtstreeks verband met de specifieke kenmerken van Ontwikkelingssamenwerking.

Op middellange termijn				
A.15 De samenstelling van de CVO herzien en de effectieve leden vanuit de DGD schrappen		X		<ul style="list-style-type: none"> - Deze aanbeveling wordt gedeeltelijk aanvaard omdat ze veel verder zou moeten reiken : aan de hand van de vaststellingen in de evaluatie zijn wij van oordeel dat niet enkel de samenstelling van de CVO opnieuw moet worden bekeken, maar ook haar statuut, de wijze van selectie en de duur van het mandaat van de leden van de CVO, dit alles in het kader van een herziening van het KB. - Of de aanwezigheid van effectieve leden vanuit de DGD nuttig is of niet moet worden onderzocht in het licht van de verdere ontwikkeling van het strategische werk van de CVO. We nemen er evenwel nota van dat de effectieve participatie van de DGD tot het dragen van « twee petten » leidt wat als ongepast wordt beschouwd, en we zijn bereid deze wijziging te overwegen.
E.4 Aanbevelingen van de CVO aan de Minister en aan de DGD				
A6. Duidelijk de modaliteiten omschrijven voor communicatie en samenwerking tussen de CVO en de DGD evenals voor de communicatie met de actoren die betrokken zijn bij de uitvoering		X		<ul style="list-style-type: none"> - Dankzij het evaluatieproces werd deze aanbeveling –zonder te zijn geformaliseerd - al toegepast in het kader van de herziening van het actieplan 2011 van de CVO via een begeleidingscomité dat was samengesteld uit de verruimde CVO, de DGD en de BTC (actor die betrokken is bij de uitvoering van de rechtstreekse bilaterale samenwerking en waarnemend lid van de CVO)

2.3.2. Antwoord van de Commissie Vrouwen en Ontwikkeling (CVO} op de aanbevelingen van de evaluatie van de CVO

De Commissie Vrouwen en Ontwikkeling is verheugd over de positieve waardering van haar deskundigheid en met de bevestiging van haar werking en activiteiten die duidelijk uit de evaluatie naar voren komt. Ze kan zich ook terugvinden in de meeste aanbevelingen.

In onderstaande tekst vindt u het chronologisch overzicht van de aanbevelingen (uittreksel rapport) en de reactie van de CVO t.o.v. alle door de evaluator geformuleerde, hoewel sommige zich tot de minister en de DGD richten. De Commissie acht dit echter relevant omdat zij in deze onmiddellijk en direct betrokken partij is en hierover deels ook al overleg heeft plaatsgevonden.

Overzicht van de aanbevelingen

Aan de minister en aan de DGD	Aan de CVO
Op korte termijn	Op korte termijn
0. De uitvoering van de Belgische bijdrage aan gendergelijkheid versterken.	
1. De bestaansredenen, de opdracht en de rollen van de CVO verduidelijken.	
2. Een tijdelijk comité instellen dat de aanbevelingen opvolgt en waakt over de uitvoering ervan.	
3. De middelen voorzien opdat de CVO haar strategie kan uitstippelen.	4. Een strategie voor 3-4 jaar uitstippelen die meer gericht is op de uitvoering.
5. Een 'permanent opvolgingscomité' instellen.	
6. Duidelijk de modaliteiten omschrijven voor communicatie en samenwerking tussen de CVO en de DGD en de actoren die betrokken zijn bij de uitvoering.	
7. De door de CVO uitgestippelde strategie ter goedkeuring voorleggen.	
8. De financieringsmodaliteiten herzien.	9. Een actieprogramma opstellen (2010-2014) op basis van de goedgekeurde strategie.
10. Het actieprogramma ter goedkeuring voorleggen (2012-2014).	11. De werking van het secretariaat aanpassen.
12. De verankering op hoog niveau behouden	13. De deskundigheid van de CVO behouden of versterken.
Op middellange termijn	Op middellange termijn
	14. De uitvoering van het actieprogramma en de samenstelling van de CVO evalueren.
15. De samenstelling van de CVO herzien en de effectieve leden van de DGD schrappen.	

> **M.b.t. de aanbevelingen 01 2,5 en 6.**

De CVO deelt mee dat al tijdens het proces van de evaluatie en in anticipatie op de aanbevelingen van de evaluator een overleg op gang is gebracht tussen de CVO, de administratie en de minister om een antwoord te bieden op de reeds geïdentificeerde uitdagingen. Hiertoe werd een (informele) overleggroep samengesteld en werden in 2011 meerdere overlegmomenten georganiseerd. Opzet is om dit overleg verder te zetten en structureel in te bedden in de werkingskalender van de verschillende betrokken actoren: de minister, DGO en de CVO. Het doel is voornamelijk de communicatie in beide richtingen te verbeteren.

> **M.b.t. aanbeveling 3**

De CVO gaat akkoord met de aanbeveling 3.

> **M.b.t. aanbeveling 4.**

De CVO staat positief tegenover de idee van de uitwerking van een globale meerjarenstrategie. De administratieve organisatie en budgettaire vereisten gaan echter uit van een planning op jaarbasis. De Commissie zal daarom in 2012 werken aan een toegevoegde nota die de activiteiten van de Commissie uitwerkt in de ruimere beleidstermijn 2013-2015. Met het oog op de mogelijke realisatie zal zij dit ook binnen de (informele) overleggroep 'CVO — DGD' als agendapunt aanbrengen.

> **M.b.t. aanbeveling 7**

De CVO is het eens met deze aanbeveling, maar deze is volgens haar zonder voorwerp.

> **M.b.t. aanbeveling 8**

De CVO gaat akkoord met aanbeveling 8. Zij wil hierbij de aandacht te vestigen op de deelbesluiten van de evaluator dat door de herziening sommige middelen en aanwervingmodaliteiten kunnen worden gediversifieerd in een duidelijk administratief kader zoals het in het Koninklijk Besluit gedefinieerd is.. De CVO wil hier ook verwijzen naar de obstakels in samenhang met de inbedding van de Commissie als deel van de administratie en naar de noodzaak van vernieuwende voorstellen binnen het kader van de administratie als oplossing, bijvoorbeeld naar model van de onafhankelijke evaluatiedienst. Dit is ook een kwestie van politieke wil.

> **M.b.t. aanbeveling 9**

De CVO zal met de administratie en de minister overleggen op welke manier tegemoet kan worden gekomen aan de vereiste van aanbeveling 4. aangaande de periode 2013-2015

> **M.b.t. aanbeveling 10**

De CVO is het eens met deze aanbeveling, maar deze is volgens haar zonder voorwerp

> **M.b.t. aanbeveling 11**

Wij zijn het eens met aanbeveling 11, maar de CVO heeft niet de macht of de mogelijkheid om de werking van het secretariaat aan te passen. De werking van het secretariaat is onderworpen aan en wordt voor het overgrote merendeel bepaald door de vigerende procedures binnen de administratie. Deze aanbeveling richt zich vooral tot DGD en is een uiting van de politieke wil. Volgens de CVO hangt de realisatie van deze aanbeveling ook samen met de uitvoering van aanbeveling 8.

> **M.b.t. aanbeveling 12**

De Commissie gaat akkoord met aanbeveling 12. De vermelding "op hoog niveau" moet het niveau zijn waarbij de informatie en communicatie voor de CVO het beste is. Op die manier, zie ook A3, kan de CVO een zo breed mogelijke bijdrage leveren aan de gendermainstreaming.

> **M.b.t. aanbeveling 13**

In opvolging van aanbeveling 13 zal de Commissie haar beleid van behoud/versterking van haar deskundigheid verder zetten. Hiertoe zal de Commissie haar netwerken en contacten blijven inzetten en uitbreiden en activiteiten blijven organiseren. Ter versterking van de handhaving en uitbreiding van dit beleid zal de Commissie in 2012 een nota opstellen die haar strategie in verband hiermee expliciteert.

> **M.b.t. aanbeveling 14**

In aansluiting op aanbeveling 14 zal de Commissie in haar strategie en planning structureel de inlassing van evaluatiemomenten voorzien. De resultaten van deze evaluatie zullen verwerkt worden in een publiek document.

> **M.b.t. aanbeveling 15**

De CVO is niet voor de uitsluiting van de effectieve leden van de DGD uit de Commissie. Integendeel, zij is vragende partij voor een nauwere betrokkenheid en samenwerking van meer personeelsleden van DGD bij de werking van de Commissie. De CVO heeft wel begrip voor het feit dat vertegenwoordigers van DGD niet langer effectief stemgerechtigd lid zouden mogen zijn, zij staat ook positief tegenover de instelling van geïnstitutionaliseerd overleg met een groter aantal waarnemers, maar zij beschouwt dit niet als elkaar uitsluitende mechanismen. Voor de Commissie is dit eerder een 'en/en kwestie'.

Brussel, 27 oktober 2011. Document goedgekeurd in de plenaire vergadering van 20 oktober 2011

Gedrukt op 100% gerecycleerd papier, gebleekt zonder chloor

KONINKRIJK BELGIË

Federale Overheidsdienst
**Buitenlandse Zaken,
Buitenlandse Handel en
Ontwikkelingssamenwerking**

Dienst Bijzondere Evaluatie van de Internationale Samenwerking

Egmont • Karmelietenstraat 15, B-1000 Brussel • + 32 2 (0)2 501 38 34 • www.diplomatie.belgium.be • www.dg-d.be • ses-dbe@diplobel.fed.be

Wettelijk depotnr: 0218/2012/11